

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Taina Pärnänen

Toimintatapoja kehitysvammaisten aikuisten elinikäisen oppimisen edistämiseksi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi YAMK

Kuntoutuksen tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

28.5.2021

Tekijä Otsikko	Taina Pärnänen Toimintatapoja kehitysvammaisten aikuisten elinikäisen oppimisen edistämiseksi
Sivumäärä Aika	50 sivua + 7 liitettä 28.5.2021
Tutkinto	Sosionomi YAMK
Tutkinto-ohjelma	Kuntoutuksen tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Yliopettaja Pekka Paalasmaa Lehtori Nea Vänskä
<p>Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää toimintatapoja aikuisten kehitysvammaisten elinikäisen oppimisen edistämiseksi. Tutkimuksellisen kehittämistyöni tuotoksena syntyi kuvaus aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista edistävästä toimintatavoista. Kehittämistyön toimintaympäristönä oli Kornetin työhönvalmennus.</p> <p>Tutkimuksellisessa kehittämistyössä tutkimuksellisena lähestymistapana käytettiin toimintatutkimusta. Aineisto kerättiin asiakkaiden ja henkilökunnan yhteisissä työpajoissa, käyttämällä yhteiskehittelymenetelmiä. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto kerättiin soveltamalla Kansan Sivistystyön Liitto ry:n Tulospuu -menetelmää. Toisessa vaiheessa käytettiin Aivo-riihi -menetelmää. Aineistot analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällön analyysiä.</p> <p>Tulosten mukaan elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja ovat osallisuuden vahvistaminen yhteiskunnassa, yksilöllisyyden huomioiminen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa, sekä sosiaalisten-, vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelu. Elinikäistä oppimista edistävät myös terveys- ja hyvinvointikasvatus, voimavarojen vahvistaminen ja tukeminen, sekä luovuuden kehittäminen. Lisäksi tärkeitä toimintatapoja ovat akateemisten perustaitojen opettelu yhdistettynä arjen askareisiin, asiakkaan tavoitteellisuuden tukeminen, sekä tieto- ja viestintätekniisten taitojen kehittäminen. Ohjaajien ja yhteisön antamaa kehumista, kiittämistä ja kannustamista pidettiin tärkeinä motivaatiota ylläpitävinä tekoina.</p> <p>Kehittämistyöni tuloksia voidaan hyödyntää Kornetin työhönvalmennuksen, tai minkä tahansa toimintakeskuksen toiminnassa. Käyttämällä tuloksien mukaisia toimintatapoja, voidaan edistää kehitysvammaisten ihmisten elinikäistä oppimista ja siten vahvistaa heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa.</p>	
Avainsanat	elinikäinen oppiminen, osallisuus, työelämä

Author Title	Taina Pärnänen Ways of promoting lifelong learning for adults with intellectual disabilities
Number of Pages Date	50 pages + 7 appendices 28 May 2021
Degree	Master of Social Services
Degree Programme	Rehabilitation
Instructors	Pekka Paalasmaa, Principal Lecturer Nea Vänskä, Senior lecturer
<p>To purpose of this research and development project was to develop ways of promoting lifelong learning for adults with intellectual disabilities in work coaching of Kornetti. The output of my work was a description of practices that promote lifelong learning for adults with intellectual disabilities. The operating environment was work coaching on Kornetti.</p> <p>An action research approach was used in this study. The material was collected in workshops together with customers and staff, using co- development methods. In the first workshop, the material was collected using KSL`s Tulospuu method. In the second workshop, the Brainstorming method was used. The material was analyzed using data -oriented content analysis.</p> <p>According to the results policies to promote lifelong learning include strengthening inclusion in society, taking individuality into account in the planning and implementation of activities, and practicing social, interactional, and emotional skills. Lifelong learning is also promoted by learning about health and well-being, strengthening and supporting resources, and developing creativity. In addition, important ways of working include learning basic academic skills combined with everyday tasks, supporting the customer`s goal-orientation, and developing information and communication technology skills. The praise and encouragement given by the staff and the community were seen as important actions to maintain motivation.</p> <p>The results of my development work can be utilized in the work coaching of Kornetti, or in any other activity center. The use results-based approaches can promote the lifelong learning on people with intellectual disabilities and thus strengthen their inclusion in society.</p>	
Keywords	lifelong learning, participation, employment

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Elinikäistä oppimista mahdollistavat taidot	3
2.1	Näkökulmia elinikäiseen oppimiseen	3
2.2	Aikuiset kehitysvammaiset elinikäisinä oppijoina	5
3	Kohti työelämää työhönvalmennuksen tuella	8
3.1	Kehitysvammaiset työntekijöinä	8
3.2	Työllistymisen tuki	11
3.3	Motivaation avulla kohti työelämän tavoitteita	12
4	Tutkimuksellisen kehittämistyön toimintaympäristö	16
5	Kehittämistyön tavoite ja tarkoitus	18
6.	Menetelmälliset ratkaisut	19
6.1	Tutkimuksellinen lähestymistapa	19
6.2	Tiedontuottajien valinta ja kuvaus	21
6.3	Aineiston kerääminen	23
6.4	Aineiston analyysi	26
6.5	Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen	27
7	Tuotoksena toimintatapa elinikäisen oppimisen edistämiseksi	28
7.1	Nykyisin käytössä olevat elinikäistä oppimista edistävät toimintatavat	28
7.2	Tulevaisuudessa tarvittavia elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja	31
8	Elinikäistä oppimista edistävät toimintatavat kornetin työhönvalmennuksessa	35
9	Pohdinta	38
9.1	Tulosten tarkastelu	38
9.2	Menetelmällisten ratkaisujen arviointi	44
9.3	Eettiset kysymykset ja luotettavuus	47
9.4	Tulosten hyödynnettävyys ja jatkokehittely	48
	Lähteet	51

Liitteet

Liite 1. Tietosuojaseloste

Liite 2. Tutkimushenkilötiedote kehittämisryhmään osallistujalle

Liite 3. Suostumusasiakirja kehittämisryhmään osallistujalle

Liite 4. Elinikäisen oppimisen määritelmä

Liite 5. Ensimmäisen kehittämistyöpajan teemat ja kysymykset

Liite 6. Toisen kehittämistyöpajan teemat ja kysymykset

Liite 7. Esimerkki aineiston analyysistä

1 Johdanto

Vammaisten henkilöiden asema yhteiskunnassamme on viime vuosina parantunut, mutta yhdenvertaisuus ei silti aina toteudu. Vaikka YK:n Yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016) korostetaan vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta ja osallisuutta kaikessa päätöksenteossa, ei heidän kuulemisensa ja aito osallisuutensa toteudu sopimuksen edellyttämällä tavalla. Muutoksia lainsäädännössä, toimintakäytännöissä ja erityisesti asenteissa tarvitaan edelleen. (Ohtonen 2019: 5.) Tilanteen parantamiseksi tehdään kuitenkin jatkuvasti töitä. Uusimmassa hallitusohjelmassa (10.12. 2019) kerrotaan Suomen pyrkivän säilyttämään asemansa sosiaalisesti kestävästä hyvinvointivaltiona ja ottavan huomioon myös vammaisten osallisuuden kouluttautumisessa ja työllistymisessä. Tavoitteena on saada kaikkien kansalaisten tiedot ja taidot käyttöön. (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019: 8.)

Osaaminen, sen kehittäminen ja turvaaminen ovat avainasemassa tulevaisuuden yhteiskunnassa ja työelämässä. Se edellyttää kansalaisilta elinikäistä oppimista. Talouden ja työelämän näkökulmasta sille on tarvetta kilpailukyvyyn ja työllisyyden parantajana. Yhteisöissä se edistää aktiivista kansalaisuutta ja on yksi keino ehkäistä sosiaalista syrjintää. Yksilötasolla elinikäinen oppiminen merkitsee jatkuvaa henkilökohtaista kehittymistä. Erityisen haasteellista se on niiden kohdalla, joilla puutteelliset perustaidot tai koulutus heikentävät elinikäisen oppimisen edellytyksiä. Heidän tukemisekseen on etsittävä keinoja, joilla elinikäistä oppimista voidaan vahvistaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018: 11–13, 23.)

Vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteuttamisessa, sekä ammatillisessa kehittämisessä ja työelämää tavoiteltaessa, kuntoutuksella on suuri merkitys. Se rakentuu jokaisen kohdalla yksilöllisesti, tavoitteena parantaa yksilön elämänlaatua ja toimintakykyä. YK:n yleissopimuksen (27/2016) 26. artiklan mukaan kuntoutuksen tavoitteena vammaisille henkilöille on tukea heidän itsenäisyyttään, täysimääräistä ruumiillisten, henkisten, sosiaalisten ja ammatillisten kykyjensä käyttöä, sekä osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksia kaikilla elämänalueilla. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016.)

Autti-Rämön ja Koivikon (2006) mukaan vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden saavuttaminen edellyttää yhteiskunnalta poikkeavuuden hyväksymistä, sekä helpompia ja monipuolisempia osallistumismahdollisuuksia. Kuntoutuksen on liityttävä sujuvasti arkeen ja siinä on huomioitava yksilön mahdollisuudet ja rajoitukset kokonaisuutena. (Autti-Rämö & Koivikko 2006: 1907–1908.) Kehitysvammaisuus merkitsee suhteellisen pysyviä ominaisuuksia, joihin ei ole parantavaa hoitoa. Kuntoutuksen avulla pyritään lieventämään vammaisuudesta aiheutuvia haittoja siten, että yksilö saisi maksimaalisesti omat kykynsä käyttöönsä ja pystyisi elämään mahdollisimman itsenäistä ja onnellista elämää. (Verkkopalvelu Kehitysvammaisuudesta 2015.) Kehitysvammainen ihminen tarvitsee monella elämän osa-alueilla muita enemmän ohjausta ja tukea. On tärkeää tunnistaa ne toiminnan alueet, joissa edistyminen on merkityksellistä kehitysvammaiselle itselleen. Erityisesti aikuisten kehitysvammaisten ihmisten kuntoutuksen tavoitteet liittyvät jokapäiväisistä toiminnoista selviytymiseen, käyttämättömien voimavarojen tunnistamiseen ja unohtuneiden taitojen uudelleen löytämiseen. (Autti-Rämö & Koivikko 2006: 1907–1908.)

Huolimatta siitä, että kehitysvammaisten ihmisten koulutuksellista ja sivistyksellistä tasa-arvoa on pyritty edistämään aktiivisesti jo kauan, yltää se edelleen harvoin työllistymiseen ja työelämään saakka. Useat kehitysvammaiset nuoret päätyvät diagnoosinsa pohjalta työkyvyttömyyseläkkeelle ja syrjäytyvät työelämästä riippumatta ammatillisesta koulutuksestaan, valmiuksistaan ja kyvystään tehdä työtä. (Seppälä 2017: 14.) Työikäisistä kehitysvammaisista ihmisistä on tällä hetkellä palkkatyössä ainoastaan 2–3 prosenttia (Kehitysvammaliitto 2019: 21). Kehitysvammaisten henkilöiden työllisyyden parantamiseksi ja heidän ammatillisten valmiuksiensa lisäämiseksi on tehtävä vielä paljon töitä. Tavoite edistää heidän elinikäistä oppimistaan on suuri, mutta lähtee kunkin asiakkaan yksilöllisistä tarpeista ja motivaatiosta. Keinon (2014) mukaan yksilöllisyys onkin merkittävin asia, kun suunnitellaan erityisen tuen tarpeessa olevan työllistymistä. (Keino 2014: 27).

Tutkimuksellisen kehittämistyöni tarkoituksena oli yhdessä Kernetin työhönvalmennuksen asiakkaiden ja ohjaajien kanssa kehittää toimintatapoja, aikuisten kehitysvammaisten elinikäisen oppimisen edistämiseksi.

2 Elinikäistä oppimista mahdollistavat taidot

2.1 Näkökulmia elinikäiseen oppimiseen

Elinikäinen oppiminen tarkoittaa sitä, että ihminen oppii uutta koko elämänsä ajan ja kaikkialla. Oppimista tapahtuu omassa arjessa, niin töissä kuin vapaa-aikanakin. Opimme uutta muodollisissa ympäristöissä kuten koulussa, mutta myös epämuodollisissa yhteyksissä normaalin elämämme tilanteissa. Oppimisen edistämiselä on merkitystä myös sosiaalisen yhdenvertaisuuden ja työssä jaksamisen kannalta, vaikuttaen myös yritysten kilpailukykyyn ja tuottavuuteen. Elinikäinen oppiminen tuottaa yksilöllistä hyvinvointia ja samalla siitä on yhteiskunnallista hyötyä. (Kankainen 2019.)

Elinikäistä oppimista on luokiteltu ottamalla kokonaisvaltaisesti huomioon kaikki elämässä esiintyvät kasvatuksen ja oppimisen muodot. Formaalisella kasvatuksella tarkoitetaan asteittain etenevää kasvatujärjestelmää, joka ulottuu peruskoulusta yliopistoon saakka. Kasvatus ja oppiminen ovat hierarkkisesti järjestettyjä ja perustuvat tutkintoihin. Ei -formaalisella kasvatuksella tarkoitetaan muodollisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella tapahtuvia toimintoja, jotka on organisoitu kasvatusta ja oppimista varten. Opetus voi olla erikseen järjestettyä, tai osa laajempaa toimintamuotoa, tarkoituksena palvella tiettyjä oppimistavoitteita. Informaalinen oppiminen puolestaan on pääasiassa kokemusperäistä, eikä se liity mihinkään instituutioon. Tunnuksomaista sille on opiskelijan itsekontrolli, ja pyrkimys tiettyyn tavoitteeseen on selkeästi tuotu esille. Lisäksi on luokiteltu satunnaisoppiminen, jossa ei ole tavoitteita ja se tapahtuu muun toiminnan sivutuotteena. Useissa tapauksissa satunnaisoppimisella on todettu olevan keskeisempi merkitys ihmisen kokemusmaailmassa, kuin formaalisella oppimisella. Käytännössä näiden luokittelujen erottaminen toisistaan on haasteellista, koska ne kietoutuvat ja lomittuvat toistensa kanssa. (Tuomisto 2001: 23–24.) Tutkimukset ja kokemukset ovat osoittaneet, että aikuisiässä opitaan elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja eri elämäntilanteissa kuten työssä, harrastuksissa, kotona, sekä joukkoviestimien avulla. Tutkimukset antavat hyvän perustan uskoa informaalin oppimisen olevan formaalia oppimista vaikuttavampaa. (Vaherva 2011: 8.) Sitä pidetään ihmiselle luontaisimpana tapana oppia (Norrena 2019: 45).

Luku-, kirjoitus-, matematiikka-, sekä tieto- ja viestintätekniset taidot ovat elinikäistä oppimista edellyttäviä taitoja. Henkilöillä, joilla on kyseisissä taidoissa puutteita, on suuri riski jäädä opiskelujen ja työelämän ulkopuolelle. Ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa olevilla on lisäksi suuri syrjäytymisvaara. (Yhdessä taitaen -hankehakemus 2019: 5.) Tiedon soveltamistaitoja sekä oman osaamisen tunnistamista pidetään elinikäisen oppimisen ja tulevaisuuden työelämätaitoina, joita jokaisen pitää kehittää. Oman oppimistyyliinsä tiedostamista ja tiedon hyödyntämistä oman työskentelyn edistämiseen pidetään tärkeänä. Pelkkä oppiminen ei riitä, vaan oppimaansa pitää kyetä soveltamaan erilaisissa yhteyksissä ja tilanteissa. On tunnistettava omat vahvuutensa ja heikkoutensa ja oltava asenteellisesti valmis kehittämään itseään jatkuvasti. (Kankainen 2019; Keino 2014: 29.)

Opetushallituksen (n.d.) mukaan nopeasti muuttuva ja verkottunut maailmamme edellyttää meiltä taitoja, joiden avulla pystymme osallistumaan yhteiskunnan toimintaan ja työmarkkinoille. Hankittuja taitoja pitää päivittää koko ajan. Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto ovat antaneet suosituksen elinikäisen oppimisen avaintaidoista, joita opetettaisiin kaikille Euroopan unionin jäsenvaltioissa asuville. Nämä avaintaidot edistävät työllistymistämme ja sosiaalista osallisuuttamme, sekä elämänhallintaa ja toimimista aktiivisena kansalaisena. Avaintaidot ovat: lukutaito, monikielitaito, matemaattiset, luonnontieteelliset ja teknologiset taidot, henkilökohtaiset, sosiaaliset ja oppimistaidot, kansalaistaidot, yrittäjyystaidot, sekä kulttuuritietoisuuteen ja kulttuurin ilmaisumuotoihin liittyvät taidot. Elinikäiseen oppimiseen liittyy myös ajatus elinikäiseen oppimiseen liittyvästä ohjauksesta, joka auttaa yksilöitä eri elämänvaiheissa tunnistamaan kykynsä osaamisensa ja kiinnostuksen kohteensa. Ohjaus tukee yksilöitä koulutuksellisissa ja työelämään liittyvissä päätöksissä sekä elämänpolkujen hallinnassa. (Opetushallitus n.d.)

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (27/2016), 24. artiklan mukaan, elinikäisen oppimisen tarkoituksena on inhimillisten voimavarojen, omanarvontunnon ja itsearvostuksen täysimääräinen kehittäminen, sekä ihmisoikeuksien, perusvapauksien ja ihmiskunnan moninaisuuden kunnioittamisen vahvistaminen. Lisäksi tarkoituksena on mahdollistaa vammaisille ihmisille persoonallisuutensa, lahjakkuutensa ja luovuutensa sekä henkisten ja ruumiillisten kykyjensä kehittäminen mahdollisimman pitkälle. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016.)

2.2 Aikuiset kehitysvammaiset elinikäisinä oppijoina

Vahervan (2012) mukaan aikuisia kehitysvammaisia ei ole noteerattu aikuisopetuksen piirissä niin, että olisi tutkittu tai pohdittu heidän oppimisensa ja opetuksensa edellytyksiä. Vammaisuuden ja oppimisvaikeuksien on tulkittu olevan henkilön pysyviä piirteitä ilman että aikuisiällä hankitut kokemukset toisivat muutoksia hänen kapasiteettiinsa. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että elämäkokemukset ja yksilön oppimishistoria muovaavat yksilöä monin tavoin koko hänen elämänkulkunsa ajan. (Vaherva 2011: 8.) Tätä tukee myös Miettisen (2020) käsitys, jonka mukaan kehitysvammaisilla ihmisillä on omat yksilölliset kehittymismahdollisuutensa ja niiden puitteissa hankitut kyvyt, tiedot ja taidot, joita pystytään tukemaan ja vahvistamaan. Yksilöllisten ominaisuuksien lisäksi myös ympäristön tarjoama tuki ja kannustava asennoituminen vaikuttavat kehitysvammaisten ihmisten omiin asenteisiin ja itsensä kehittämishalukkuuteen. (Miettinen 2020:13.)

Ulkopuolinen tuki kehitysvammaisen ihmisen oppimisessa on usein tärkeää. Tukijan tehtävänä on auttaa ohjattavaa löytämään omista lähtökohdistaan nousevia tavoitteita. On tärkeää tunnistaa tapoja ja tilanteita, joissa oppimista tapahtuu, sekä mahdollistettava näiden tilanteiden toteutuminen. Oppimista tukee turvallinen ja luottamusta henkivä ilmapiiri. (Norrena 2019: 28.) Myös Autti-Rämö ja Koivikko (2006) toteavat positiivisen ilmapiirin ja tekemällä oppimisen tukevan kehitysvammaisten oppimista. Heidän käsityksensä mukaan uuden oppimisen perustana on riittävä toisto. Runsaista toistoista huolimatta oppiminen saattaa olla mekaanista ja tilannekohtaista, eikä näin ole välttämättä siirrettävissä uuteen tilanteeseen. Vaikeasti hahmotettava ympäristö ja oudot tilanteet saattavat olla pelottavia ja johtaa tilanteiden välttämiseen. Tästä huolimatta uudet, ongelmanratkaisukykyä vaativat tilanteet, ovat hyviä kehitysvammaisten ihmisten oppimisen ja kuntoutumisen kannalta. (Autti-Rämö & Koivikko 2006: 1909.)

Tirrin, Kuusiston ja Laineen (2018) mukaan elinikäistä oppimista voidaan tukea kasvatuksen avulla ja aitoa oppimista tukee rehellinen palaute. He uskovat vaikeuksien ja vastoinkäymisten olevan tärkeitä oppimiskokemuksia, joita ilman oppimista ei voi tapahtua. Ihminen voi koko elämänsä ajan oppia uutta, kehittää älykkyyttään, ominaisuuksiaan ja oppia erehdyksistään. Virheet ja epäonnistumiset ovat osa oppimista, sillä tavoitteena on oppia oikeasti ymmärtämään ja sisäistämään asioita. (Tirri, Kuusisto & Laine 2018: 65–68; Norrena 2019: 50.) Epäonnistumiset tulisi nähdä oppimismahdollisuuksina ja kehitettävissä olevina ominaisuuksina (Aunola 2019: 212–214).

Monilla kehitysvammaisilla aikuisilla on huonoja kokemuksia kouluajoistaan. Mikäli heillä on oppimisvaikeuksia, tai he ovat saaneet paljon kielteisiä kokemuksia kouluaikoinaan, heille on saattanut syntyä käsitys, että he ovat huonoja ja kykenemättömiä oppimaan. Negatiivista käsitystä omista taidoista ovat saattaneet tukea vanhempien, opettajien ja luokkakavereiden asenteet. (Aro, Järviluoma, Mäntylä, Mäntynen, Määttä & Paananen 2014: 10–13; Haapasalo & Salomäki 2000: 3.) Aikaisempiin oppimistilanteisiin liittyvät kokemukset muokkaavat ihmisen näkemystä itsestään oppijana. Uskoa omaan pystyvyyteen pidetään yhtenä keskeisenä oppimismotivaation edellytyksenä. Motivaatio kasvaa, kun uskoo kykynsä selvitä eteen tulevista haasteista ja onnistumisen mahdollisuuksista. (Aunola 2019: 212–214.) Onnistumisen kokemukset muovaavat pystyvyyden tunnetta. Siksi on tärkeää tarjota tilanteita, joissa on mahdollisuus saada onnistumisen kokemuksia. Hyvät kokemukset oppimisesta kumoavat aiempia huonoja kokemuksia ja ennakkoluuloja. Henkilö oppii uusia taitoja ja selviytyy haastavista tilanteista. Asenne oppimiseen muuttuu myönteisemmäksi. Jos puolestaan tilanteet ja tehtävät ovat jatkuvasti liian haastavia ja vaikeita, käsitys omasta pystyvyydestä ja itsestä oppijana saattavat muuttua kielteisiksi. (Aro ym. 2014: 16–17.) Kun ihmisen kyvyt ja taidot ovat sopusoinnussa tehtävien vaativuuden kanssa, voi hän tuntea onnellisuutta oppimisestaan. Tehtävien ollessa ylivoimaisia, ihminen ahdistuu. Ihanteellisinta olisi kykyjen ääri rajoilla työskentely, mutta kuitenkin niin, ettei tehtävän vaativuus ylitä kykyjä. (Uusikylä 2020: 133.) Ympäristön antamalla tuella ja aidolla palautteella on suuri merkitys pystyvyydenkokemusten muotoutumisessa. (Aro ym. 2014: 16–17; Halinen, Hotulainen, Kauppinen, Niinivaara, Raami, Vainikainen 2016: 88.)

Salmela-Aron (2018) mukaan motivaatio ja oppiminen kulkevat käsi kädessä. Miten oppija oppii, riippuu siitä, mistä asioista hän on kiinnostunut ja mitkä asiat hän kokee itsensä ja tulevaisuutensa kannalta merkityksellisiksi. Kiinnostus auttaa oppimaan. Yksilön näkökulman lisäksi oppimista ja motivaatiota kuvataan nykyään enenevässä määrin sosiaalisena vuorovaikutustapahtumana, jossa opitaan yhdessä. Yksilön motivaation lisäksi oppimisessa on siis tärkeää myös ryhmän yhteinen motivaatio ja taito toimia yhdessä. Tulevaisuudessa sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot tulevat entistä tärkeämmiksi. Kun opitaan yhdessä ja oppiminen koetaan merkityksellisenä, oppija jaksaa ja haluaa ponnistella tavoitteiden eteen ja kokee iloa oppimisestaan. (Salmela-Aro 2018: 9–10, 13,15.) Yhteisö, joka kannustaa ja auttaa yksilöä saavuttamaan tavoitteensa, edistää oppimista parhaiten (Norrena 2019: 51).

Eryteisesti kehitysvammaisten ihmisten kohdalla on opiskelussa muistettava eriyttämisen mahdollisuus. Eriyttäminen on yksilöllisyyden huomioimista. Parhaimmillaan se toimii, kun sitä tehdään ennakoivasti ja jo opetusta suunniteltaessa huomioidaan oppilaiden erilaiset tarpeet. Eriyttäminen onnistuu parhaiten, kun opettaja tuntee oppilaansa hyvin ja huomaa hänen erityistarpeensa, yksilölliset piirteensä ja erityisesti vahvuutensa. (Roiha & Polso 2018:15–18.) Opiskelu ja kouluttautuminen ovat merkityksellisiä tekijöitä, jotka harjaannuttavat kehitysvammaisten ihmisten elämäntaitoja ja orientoivat työelämään. Opiskelujen myötä opitaan tunnistamaan omia vahvuuksia ja voimavaroja, sekä selvittämään ammatillisia kiinnostuksenkohteita. Työllistymishalun esiin tuominen on tärkeää, jotta sen toteutumista voidaan edistää. Työllistymisprosessi on yleensä pitkä ja monivaiheinen ja vaatii kärsivällisyyttä. Työnhakijan aktiivinen osallistuminen ja hänen toiveidensa huomioiminen edesauttavat työllistymistä ja pitävät positiivista asennetta ja toivoa yllä pitkän prosessin aikana. (Keino 2014: 29.)

3 Kohti työelämää työhönvalmennuksen tuella

3.1 Kehitysvammaiset työntekijöinä

Työelämään pyrkivien kehitysvammaisten ongelmana on pitkään ollut se, että siirtymä palkkatyöhön tapahtuu harvoin. Vuoden 2013 alusta alkaen Työ- ja Elinkeinohallinnon palveluja muutettiin niin, että kehitysvammaiset työnhakijat pystyivät ilmoittautumaan työttömiksi työnhakijoiksi. Nuorten kehitysvammaisten kohdalla mahdollisuuksia lisäsivät nuorisotakuu ja koulutustakuu, jotka edesauttoivat työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- ja kuntoutuspaikkojen löytymistä. (Villberg 2017: 4.) Vuonna 2016 voimaan tullessa Yhdistyneiden Kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa, 27. artiklassa korostetaan vammaisten henkilöiden oikeutta tehdä työtä yhdenvertaisesti muiden kanssa. Tämä edellyttää kuitenkin vahvaa ulkopuolista tuen antamista työn löytämiseksi, pääsemiseksi ja säilyttämiseksi. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016.)

Kehitysvammaisuus käsitteenä kuvaa henkilön yleisen selviytymisen vaikeutta. Erot itseenäisen toiminnan mahdollisuuksista ovat yksilölliset. Kehitysvammaisuus ei tarkoita, ettei henkilö olisi oppimiskykyinen. Tukea ja ohjausta hän tarvitse kuitenkin muita enemmän. (Koivikko & Autti-Rämö 2006: 1908.) Kehitysvammaiset ihmiset saattavat kyetä tuottavaan ja tasavertaiseen työskentelyyn tavallisilla työpaikoilla, mutta heidän mahdollisuutensa työllistymiseen riippuvat tuen saatavuudesta ja laadusta. Yhtenä keskeisenä esteenä työllistymiselle ovat olleet alueelliset epätasa-arvoisuudet työllistymistä tukevien palvelujen saatavuudessa. (Villberg: 2017: 4, 8.) Kehitysvammaiset ihmiset eivät myöskään välttämättä ole osatyökykyisiä, jos työn asettamat vaatimukset vastaavat heidän taitojaan. Jos työntekijällä puolestaan on vaikeuksia selviytyä työnsä asettamista vaatimuksista, voidaan puhua osatyökykyisyydestä. (Paanetoja 2016: 24–25.) Osatyökykyisiä pyritään tukemaan ainakin osa-aikaiseen työhön, mikä on mahdollista esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeellä oleville kehitysvammaisille. (Villberg: 2017: 8.) Uutena, myös osatyökykyisille sopivana työllistymismahdollisuutena, on keikkatyö, jota voi tehdä esimerkiksi WorkPilotsin kautta. Yritys tarjoaa matalan kynnyksen mahdollisuuden hankkia työkokemusta yksinkertaisten keikkatöiden muodossa. Työtilaisuuksia on mahdollisuus löytää ilman koulutusta ja työkokemusta ja sitä kautta tutustua eri aloihin ja työelämään. (WorkPilots n.d.)

Rinnekodin Taidoista työpoluksi -hankkeessa (2013–2017) havaittiin kotona opittujen taitojen valmistavan kehitysvammaista nuorta palkkatöihin. Kodin askareisiin osallistuminen harjaannuttaa tekemään konkreettisia työtehtäviä. Usein kehitysvammaisen nuoren ensimmäinen työpaikka saattaakin löytyä juuri konkreettisten työtehtävien parista. (Haaga-Shrestha, Mononen & Villberg n.d.: 4.) Saattaa kestää kuitenkin pitkään, ennen kuin arkipäiväisten tehtävien työn jälki ylittää palkkatyön vaatimusten tasolle. Työtaitojen puutetta ei työnantajien puolelta kuitenkaan koettu merkittäväksi esteeksi kehitysvammaisten ihmisten työllistymiselle. Sen sijaan työn hidas suorittaminen, sekä puutteelliset vuorovaikutustaidot aiheuttivat haasteita. Lisäksi havaittiin, että erityisesti nuorilla yleinen työmotivaatio saattoi olla vaihtelevaa ja lyhytjänteistä. Tuottavan työtöteen omaksuminen vaatii totuttelua ja harjoittelua. Varhaisessa vaiheessa aloitetut työelämäjaksot lisäävät työllistymisen todennäköisyyttä. (Villberg 2017: 7.)

Ammatinvalinta ja opiskelu ovat merkittäviä elämänvaiheita kehitysvammaisen nuoren elämässä. Onnistuessaan ne edistävät yhdenvertaisuuden saavuttamista työelämässä. (Ekholm & Teittinen 2014: 28.) Villbergin (2017) mukaan perinteinen ammatinvalinnan ohjaus soveltuu heikosti kehitysvammaisille nuorille. Sen sijaan heidän pitäisi ennen opintoihin hakeutumistaan päästä konkreettisesti tutustumaan erilaisiin työpaikkoihin. (Villberg 2017:5.) Monet kehitysvammaiset nuoret suuntautuvatkin peruskoulun jälkeen valmentaviin koulutuksiin, jossa yksilöllisten tavoitteiden mukaan vahvistetaan erilaisia taitoja. TELMA, eli työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus on tarkoitettu erityisen tuen tarpeessa oleville opiskelijoille, joilla ei ole mahdollisuutta siirtyä tutkintotavoitteeseen opiskeluun sairauden tai vamman takia. VALMA, eli ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus puolestaan tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden tutustua eri aloihin, aikaa oman alan valintaan ja valmentaa taitoihin, joita tutkinto-opiskelijoilta vaaditaan. (Opetushallitus n.d.)

Työllistymistä edistävien palveluiden lisäksi työelämän ulkopuolella olevia voitaisiin saada työelämään sopivien apuvälineiden ja työolosuhteiden räätälöinnin avulla. Apuvälineet ovat osa esteettömyyttä ja yhdenvertaisuutta, sekä opiskelu- ja työhyvinvointia. (Valkama 2010: 9.) Kotirannan (2010) mukaan apuvälineen tarkoitus on lisätä yksilön toimintakykyä ja osallistumista, jos jokin sairaus, vamma, tai toimintavajaus rajoittaa. Toimintakyvyn ja -mahdollisuuksien lisäksi apuvälineet voivat edistää itsenäisyyttä ja oma-toimisuutta. (Kotiranta 2010:17.) Esimerkiksi henkilöille, joilla on ajan hahmottamisen ongelmia, kännykässä olevat hälytykset ja kalenteri voivat toimia apuvälineenä ajanhallin-

nassa. Henkilöillä, joille käsin kirjoittaminen on hankalaa käden ja silmän yhteistyön vaikeuden, tai huonon käsialan vuoksi, on mahdollista tuottaa kunnollista tekstiä kirjoittamalla tietokoneella. Ääniyliherkät ja keskittymiskyvyltään helposti häiriintyvät voivat käyttää korvatulppia, kuulosuojaimia, tai vastamelukuuloitteita, jotka sulkevat häiritsevät äänet pois. (Hämäläinen, Kotiranta, Paloneva & Valkama 2010: 23–24, 37, 67–68.) Tietokoneiden koko ajan kehittyessä, niistä löytyy yhä enemmän tukea yksilöllisiin tarpeisiin. Tietokone voi muuttaa puhetta tekstiksi, mahdollistaen tekstin tuottamisen niille, jotka eivät osaa, tai pysty kirjoittamaan. Tietoa voidaan hakea tietokoneelta ja puhelimelta puhelinkäskyllä. Kirjoitettua tekstiä puolestaan voidaan muuttaa äänimuotoiseksi, mikä palvelee lukutaidottomia. Lukuisia nettipelejä on kehitetty oppimisen tueksi. (Hämäläinen, Sarsa & Liimatainen 2017: 28–34, 48, 69.) Kehitysvammaisille ihmisille tietotekniikan hyödyntäminen apuvälineenä tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia esteettömyyden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi arjessa, opiskelussa ja työelämässä. Usein apuvälineratkaisut voivat olla yksinkertaisiakin ja löytyvät jo olemassa olevista laitteista.

Stea-rahoitteisessa Kehitysvammaiset ihmiset töihin -hankkeessa (2013–2016) selvitettiin työnantajien kokemuksia kehitysvammaisista työntekijöinä. Työnantajien mukaan työntekijät sitoutuivat työhönsä ja selviytyivät annetuista työtehtävistään. Lisäksi he vaikuttivat positiivisesti työyhteisön ilmapiiriin ja organisaation imagoon, sekä tulivat hyvin toimeen työtovereiden ja asiakkaiden kanssa. Työnantajille ei kuitenkaan ollut riittävästi tietoa kehitysvammaisista ihmisistä työpotentiaalina, eikä heidän palkkaamiseensa saatavista tuista. Työnantajat pitivät puutteellisena kehitysvamma-alan työntekijöiden yhteistyötä työnantajien kanssa. (Hakala, Klem & Koskinen 2019: 10–11.)

Stea-rahoitteisessa Palkkaa mut -hankkeessa (2017–2018) edistettiin kehitysvammaisten ihmisten työllistymistä palkkatöihin esimerkiksi vahvistamalla työnantajayhteistyötä. Kouluttamalla yhteistyöorganisaatioiden työntekijöitä ja esimiehiä uudenlaisten työtapojen käyttöön, pyrittiin vaikuttamaan heidän ajattelu- ja toimintatapoihinsa niin, että he alkavat edistää kehitysvammaisten työntekijöiden työllistymistä. Asennemuokkaus onkin yksi tärkeimmistä keinoista, joiden avulla uusia yhteistyökumppaneita ja työpaikkoja löytyy. Samalla tarjoutuu mahdollisuus kertoa työnantajille työllistettävän palkkatukimahdollisuudesta ja työhönvalmentajalta saatavasta tuesta. (Hakala ym. 2019: 7.)

3.2 Työllistymisen tuki

Tuetun työllistymisen käsitettä ja palvelua on jalkautettu ja juurrutettu Suomeen jo yli kaksikymmentä vuotta. Kuitenkaan sen tunnettavuus, saatavuus, rahoitus ja yhdenmukainen toteutus eivät vielä ole osa arkeamme, vaikka tulokset ja kokemukset ovat hyviä. Tuettu työllistyminen on suunnattu henkilöille, jotka tavoittelevat työtä, mutta joille vamman, sairauden tai osittaisen työ- ja toimintakyvyn vuoksi on haasteellista saavuttaa yhdenvertainen asema palkkatöissä ja joiden työelämässä pysyminen ilman yksilöllistä tukea ja valmennusta on vaikeaa. Asiakasryhmistä tyypillisimpiä ovat kehitysvammaiset ihmiset ja mielenterveyskuntoutujat. Palvelu kohdistuu lähinnä työikäisille ja -haluisille työkyvyttömyysetuutta saaville henkilöille ja sitä järjestetään sosiaalihuoltolain nojalla. Pysyvänä toimintana tuetun työllistämisen palvelua tarjoavat toistaiseksi vain muutamat Etelä-Suomen suurimmat kaupungit ja kunnat. Rahoittajan päätöksellä palvelu voidaan ostaa myös yksityisiltä palvelun tuottajilta, kolmannen sektorin toimijoilta, tai muilta erityistä tukea tarjoavilta tahoilta. Palvelu ja yhteistyö valmentajan kanssa tähtäävät asiakkaan ammatillisen osaamisen hyödyntämiseen, työllistymiseen ja pysyvän työelämäseman saavuttamiseen. Yhteistyössä työnantajan kanssa pyritään löytämään keinoja, joilla työllistyminen ja työssä pysyminen onnistuvat. Tuetun työllistymisen palvelussa olennaista on, ettei valmentajan tuelle ole asetettu aikarajaa tai enimmäiskestoja. Tuki on yksilöllistä, asiakaslähtöistä, perustuu tarpeeseen ja sitä saa myös palkkatyösuhteen aikana. (Pikkusaari 2016: 8–10.)

Suomessa työhönvalmennus kuuluu sekä ammatilliseen kuntoutukseen, että toimenpiteisiin, joita vaikeasti työllistyvät voivat työllistymisensä edistämiseksi saada. Tavoitteena on työelämävalmiuksien parantaminen henkilöillä, joilla on ongelmia selviytyä työssä ja työmarkkinoilla, sekä auttaa heitä vakiinnuttamaan asemaansa työelämässä. Työhönvalmennusta toteutetaan monen eri instanssin toimesta. Näitä ovat muun muassa Kela, työeläkelaitokset, vakuutusyhtiöt, yritykset, kunnat ja kuntayhtymät. Työhönvalmennusta kehitetään ja toteutetaan myös monissa, erityisesti ESR-rahoitteisissa, projekteissa ja kehittämishankkeissa. (Härkäpää, Harkko & Lehikoinen 2013: 9–10.) Usein rinnakkain työhönvalmennuksen kanssa käytetään termiä työvalmennus. Työhönvalmennusta pidetään tavoitteeltaan työllistymiskeskeisenä ja siinä tähdätään työpaikan löytymiseen. Työvalmennus puolestaan tähtää enemmän työelämätaitojen ja työelämäntuntemuksen kehittämiseen, eikä valmennuksen ensisijaisena tarkoituksena ole työllistyä paikkaan, jossa työtehtäviä ja työelämätaitoja opetellaan. (Miettinen 2020: 10.)

Monille kehitysvammaisille henkilöille palkkatöihin pääseminen on tärkeä ja vaativa tavoite. Työllistyminen edellyttää henkilön yksilöllisten työelämätaavoitteiden pitkäjänteistä tukemista. Tukemiseen liittyy työtaitojen arviointia suhteessa työn vaatimuksiin, sekä työnantajien vaatimustasoon. Arviointi mahdollistaa tukitoimien tarpeen havaitsemisen mahdollisimman pian, vahvistaen samalla työntekijän itseohjautuvuuden kehittymistä ja itsearviointikykyä. (Villberg: 2017: 23.)

Näyttöön perustuva työhönvalmennus on osoittautunut tuloksekkaaksi toimintatavaksi vaikeasti työllistyvien työllistymisessä. Toimintatapojen kulmakivinä ovat asiakkaan luonnollisessa toimintaympäristössä toimiminen, työhönvalmentajat, jotka ovat keskittyneet tuettuun työllistymiseen, avoimille työmarkkinoille tähtääminen, sekä nopea työnetsintä. Työhönvalmennusta toteutetaan laatuksiteerien mukaisesti. Tärkeitä periaatteita ovat esimerkiksi kehitysvammaisten asiakkaiden rohkaiseminen työnhakijoiksi, asiakkaiden toiveet työpaikasta ja toimialasta ohjaavat työnhakua, sekä asiakkaan tarpeisiin räätälöity työhönvalmennus. Yhteistyötä muiden palvelujärjestelmien kanssa tehdään tarpeen mukaisesti ja sujuvasti. Työhönvalmentajat huolehtivat, että tehtävät ratkaisut ovat asiakkaan kannalta edullisia. Taloudellisia tukia koskeva neuvonta sekä työnantajille, että asiakkaille, sisältyy työhönvalmennukseen. Lisäksi asiakkaat saavat tietoa erilaisista vaihtoehtoista ja heitä autetaan tekemään informoituja päätöksiä itseään koskevissa asioissa. (Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta 18.11.2020.)

3.3 Motivaation avulla kohti työelämän tavoitteita

Työelämään suunnatessa tavoitteellisuus ja motivaatio ovat keskeisiä tekijöitä. Motivaatio antaa toiminnalle suuntaa ja virittää suoritukseen. Se kertoo, miten voimakkaasti yksilö ponnistelee saavuttaakseen tavoitteensa. Motivaation puute saattaa johtua tavoitteen merkityksellisyyden, kannustuksen tai pystyvyyden puutteesta. Pystyvyys tarkoittaa yksilön omaa käsitystä siitä, mitä hän pystyy tekemään. (Lämsä, Appelqvist-Schmidlechner & Tuulio-Henriksson 2017: 7–8.) Se on uskoa siihen, että omalla toiminnalla voi saada muutoksia aikaan ja saavuttaa tavoitteensa (Sukula, Vainiemi, Laukkala 2015: 27). Arkeen sisällytetyt tavoitteet auttavat motivoitumaan ja ottamaan vastuuta omasta tulevaisuudesta ja omasta ammatillisesta kuntoutumisesta. Kehitysvammaisten ihmisten ollessa kyseessä ammattilaisten on otettava huomioon tavoitteenasettelussa asiakkaan mahdolliset hahmottamiskyvyn ongelmat, autistiset piirteet, kognitiiviset häiriöt sekä kommunikaation puutteet ja tuettava häntä realististen tavoitteiden löytämisessä ja nii-

den eteenpäin viemisessä. (Alanko, Karhula, Piirainen, Kröger & Nikander 2017: 50; Sukula ym. 2015: 11.) Pystyvyyden tunne lisääntyy, jos kuntoutukseen liittyvät tehtävät tai toimet tuntuvat tärkeiltä ja toimivilta ja niistä saa lisäksi myönteistä palautetta. (Lämsä ym. 2017: 7.) Onnistunut tavoitteenasettelu lisää kuntoutusmotivaatiota. Hyvä tavoite on kuntoutujalle sopiva, realistinen toteuttaa ja sen toteuttamiselle on asetettu aikataulu. Tavoitteen asetteluun kuuluu myös se, että toteuttamista estäviä tekijöitä mietitään ja pyritään keksimään toimintamalleja niiden poistamiseksi. (Lämsä ym. 2017: 8; Sukula & Vainiemi 2015: 14–15.)

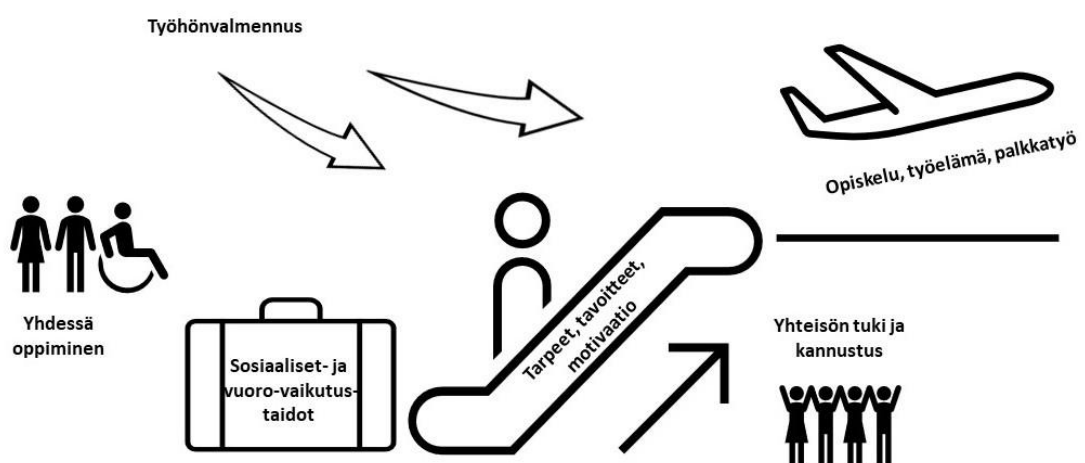
Tavoitteiden realistinen ja motivoiva asettaminen vaatii asiakasta ohjaavalta työntekijältä perehtyneisyyttä kyseisen asiakasryhmän erityistarpeisiin (Sukula ym. 2015: 11). Laaja-alaiset oppimisvaikeudet voivat Myllymäen (2017) mukaan haitata henkilön motivaatiota ja tavoitteellisuutta. Ne ovat lukivaikeuksia tai visuaalisia vaikeuksia laajempia oppimisen taitoihin liittyviä ongelmia ja toimintakyvyn puutteita, jotka haittaavat yksilön suoriutumista useissa opiskeluun liittyvissä asioissa. Usein nämä vaikeudet jatkuvat aikuisiällä ja siirryttäessä työelämään. Keskeisimpiä haasteita ovat vaikeudet ratkaista ongelmia tilanteissa, jotka eivät ole ennestään tuttuja. Arjessa suoriutumista haastavat toiminnanohjauksen ja työmuistin ongelmat. Työelämässä vaikeuksia voi ilmetä työtehtävien oppimisessa ja niiden itsenäisessä suorittamisessa. Epäonnistumisen kokemukset opiskelussa tai työelämässä aiheuttavat helposti pysyviä itsetunto-ongelmia. Yksilölle voi jäädä negatiivinen käsitys oppimis- ja työskentelykyvystään, mistä voi aiheutua este myöhemmälle opiskelulle ja kiinnittymiselle työelämään. (Myllymäki 2017: 4–9.) Juuri tällaisissa asioissa korostuu työntekijän asiantuntijuus kehitysvammaisen ihmisen tukijana. Hänellä on suuri vastuu luotsata asiakastaan suuntaamaan tulevaisuuteen. Positiivinen palaute, vahvuuksien esiin nostaminen, edistymisen huomaaminen tavoitteiden saavuttamisessa, kannustaminen ja onnistumisen kokemusten vahvistaminen ovat työntekijän tärkeitä työkaluja. (Lämsä ym. 2017: 25.) Työhönvalmennuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota laaja-alaisiin oppimisen vaikeuksiin. Haasteiden sijaan pyritään löytämään mahdollisuuksia ja yksilölähtöisiä toimintatapoja. Vahvuuksien ja voimavarojen kautta vaikeuksien merkitys voi pienentyä. (Myllymäki 2017: 4–9.)

Halinen ym. (2016) kuvaavat perusajatuksena vahvuuksien tunnistamisessa olevan, että kaikilla ihmisillä on näkyvissä olevan osaamisen, kykyjen ja taitojen lisäksi vielä kehittymässä olevia taitoja. Vahvuudet ovat yksilölle tärkeitä voimavaroja ja itsearvostusta tukevia tekijöitä. Omien vahvuuksien tunnistamisella on havaittu olevan yhteyttä positiivi-

seen käsitykseen tulevaisuudesta. Tämä kohentaa itsetuntoa ja lisää yksilön hyvinvointia. Kehitysvammaiset ihmiset tarvitsevat usein ulkopuolisen ihmisen tukea vahvuksiensa tunnistamisessa. Antamalla positiivista palautetta ja tukemalla vahvuuksien soveltamista käytäntöön, voidaan löytää erilaisia tapoja vahvuuksien hyödyntämiseen työtehtävien tekemisessä. (Halinen ym. 2016: 87.)

Kornetin työhönvalmennuksessa kuntoutumiseen liittyvät, työn ja toiminnan näkökulman lisäksi, hyvinvoinnin edistäminen, elämänhallinnan ja osallisuuden lisääminen sekä toimintakyvyn ylläpitäminen ja kehittäminen. Yhden kohdalla tavoitteena saattaa olla pyrkimys säännöllisen päivärytmin saavuttamiseen tai siihen, että sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät. Toisen kohdalla kuntoutuminen voi merkitä erilaisten työelämätaitojen karttumista ja sitä kautta työelämään tai opiskelemaan siirtymisen tavoittelemista.

Matkalla kohti työllistymistä kehitysvammaisen asiakas tarvitsee monenlaista tukea (Kuvio 1.) ja reitti palkkatyöhön on yksilöllinen. Lähtökohtana työelämään pääsulle ovat asiakkaan työllistymishalukkuus, hänen tarpeensa, tavoitteensa ja motivaationsa. Ennen työelämään astumistaan hänen on hankittava riittävät työelämätaidot, joista tulevaisuudessa tärkeimpiä ovat sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot. Työelämätaitoja hän oppii harjoittelemalla yhdessä toisten kanssa. Oppimista auttaa yhteisön antama tuki ja kannustus. Läpi koko työllistymisprosessin ja työssä olemisen aikana häntä tukee työhönvalmennus.

Kuvio 1. Kehitysvammaisten aikuisten työllistymiseen tarvittava tuki.

Kehitysvammaisen aikuisen reitti työelämään voi olla moniportaisesti etenevä, tai jonkun kohdalla hyvin suoraviivainenkin, yksilöllisistä ominaisuuksista, tuen tarpeesta ja saata-
vuudesta riippuen. Tuen tarve ei lopu vielä opiskelemaan, työelämään tai palkkatyöhön
päästyäkään, vaan jatkuu todennäköisesti läpi elämän.

4 Tutkimuksellisen kehittämistyön toimintaympäristö

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön toimintaympäristönä oli Kornetin työhönvalmennus, joka on yksi Rinnekodin yksikkö. Rinnekoti on suomalainen kehitysvamma-alan osaaja, jonka juuret juontavat kauas yli 90 vuoden taakse. Heti alusta asti pidettiin tärkeänä kehitysvammaisten ihmisten aktiivinen osallistuminen yhteisön päivittäiseen elämään. (Rinnekodin historia n.d.) Vuonna 1957 Rinnekodista tuli oma säätiönsä ja samalla se erosi Diakonissalaitoksesta. (Rinnekodin historia n.d.) Rinnekoti ja Diakonissalaitos yhdistivät uudestaan toimintansa vuoden 2020 alusta alkaen ja on nykyisellään entistä vahvempi ja vaikuttavampi sosiaali- ja terveystalouden vaikuttaja. Yhdistymisen jälkeen Rinnekoti jatkoi toimintaansa yhtenä Diakonissalaitoksen liiketoiminta-alueena säilyttäen Rinnekodin nimen ja brändin. Asiakkaan ja hänen läheistensä kohtaaminen yksilöinä ovat Diakonissalaitoksen ja Rinnekodin yhteisenä arvopohjana. Yksilölliset arjen tarpeet otetaan huomioon jo palveluja suunniteltaessa. Palveluiden avulla tuetaan ihmisten osallistumista omaan lähiyhteisöön ja yhteiskuntaan. (Helsingin Diakonissalaitoksen Säätiö 2020.)

Kornetin työhönvalmennus kuuluu Rinnekodin työllistymisen ja osallisuuden palveluihin ja asiakkaina ovat vammaiset, kehitysvammaiset ja autismikirjon henkilöt. Toiminta perustuu asiakkaan toimintakykyä vahvistaviin tavoitteisiin, jotka määritellään yhdessä asiakkaan kanssa hänen tarpeidensa ja mielenkiinnon kohteidensa perusteella. Toiminta on tavoitteellista ja sen avulla tuetaan asiakkaiden yhdenvertaisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutumista ja vahvistumista. Rinnekoti toteuttaa työllistymisen ja osallisuuden palveluita toimintakeskuksissa, toiminnallisissa ryhmissä, sekä yksilöpalveluina. Asiakkaan ohjelma voi koostua useasta eri toimintamuodosta. Työllistymistä edistävä toiminta sopii henkilölle, joka haluaa vahvistaa osaamistaan, oppia uusia taitoja ja toimii mielellään ryhmässä. Työllistymisen palveluissa voi harjoitella myös itsenäistä työskentelyä ja työelämätaitoja, edeten työhönvalmennukseen tai opiskelemaan. Osallisuuden palvelut puolestaan sopivat niille, joiden toimintakyky on alhainen liikunta-, kehitys-, tai aistivamman takia, tai mielenterveydellisistä syistä. Osallisuuden tukeminen erilaisissa ympäristöissä ja ryhmissä, sekä yhteisöllinen tekeminen ovat toiminnan ydintä. (Rinnekoti n.d.)

Asiakkaat Kornein työhönvalmennukseen tulevat kuntien palvelupäätöksillä joko työllistymistä ja työelämävalmiuksia edistäviin palveluihin, osallisuutta tukeviin palveluihin tai päivätoimintaan. Kaikilla toimintakeskuksen asiakkailla ei toimipaikan nimestä huolimatta ole työllistymistavoitetta.

Kornein työhönvalmennuksessa toimii ajalla 1.8.2019 – 30.6.2021 Euroopan Sosiaalirahaston rahoittama Yhdessä taitaen -hanke, jonka tarkoituksena on luoda toimintamalleja, jotka tähtäävät kohderyhmän elinikäisen oppimisen edellyttämien taitojen kehittämiseen. Diakonissalaitos hallinnoi hanketta toimintapisteinään Turun Vamos ja Rinnekoti. Muina osatoteuttajina ovat Ammattiopisto Live ja Turun Kristillinen opisto.

Hankkeessa pyritään kehittämään ja mallintamaan uusia työtapoja ja menetelmiä, todentamaan työtapojen vaikuttavuutta sekä lisäämään koulutus- ja työelämäpolkuja kohderyhmille. Hankkeen avulla pyritään vähentämään sen väestöryhmän osuutta, jonka oppimisen perustaidoissa on puutteita ja jotka ovat työelämän, tai koulutuksen ulkopuolella, tai vaarassa joutua sinne. Osalla Rinnekodin asiakkaista on luku-, numero-, kirjoitus- sekä tieto- ja viestintätekniisiin perustaitoihin liittyviä puutteita, jotka hankaloittavat tai estävät heidän pääsytään opintoihin, työpoluille tai työelämään, vaikka se muutoin olisi realistista. (Yhdessä taitaen -hankehakemus 2019: 2–3, 5.)

Tutkimuksellisen kehittämistyöni toimintaympäristönä oli Kornein työhönvalmennus, jossa käy viikoittain noin 30 asiakasta perustuen erilaisiin palveluluokkiin. Asiakkaiden työtoimintapäivä sijoittuu klo 9–15 välille. Ohjaushenkilökuntaa on neljä ja puoli ohjaajaa, 1 kokoaikainen ja yksi puolikas projektityöntekijä, kaksi työhönvalmentajaa, sekä yksikön esimies.

5 Kehittämistyön tavoite ja tarkoitus

Tutkimuksellisen kehittämistyöni tarkoituksena oli kehittää toimintatapoja aikuisten kehitysvammaisten elinikäisen oppimisen edistämiseksi.

Kehittämistehtävät olivat:

- 1) Selvittää, mitkä nykyisin käytössä olevat toimintatavat edistävät aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista Kornein työhönvalmennuksessa asiakkaiden ja ammattilaisten näkökulmista.
- 2) Selvittää, mitä uusia aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja Kornein työhönvalmennuksessa tarvitaan asiakkaiden ja ammattilaisten näkökulmista.

Tutkimuksellisen kehittämistyöni tuotoksena syntyi kuvaus aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista edistävistä toimintatavoista Kornein työhönvalmennuksessa.

6 Menetelmälliset ratkaisut

6.1 Tutkimuksellinen lähestymistapa

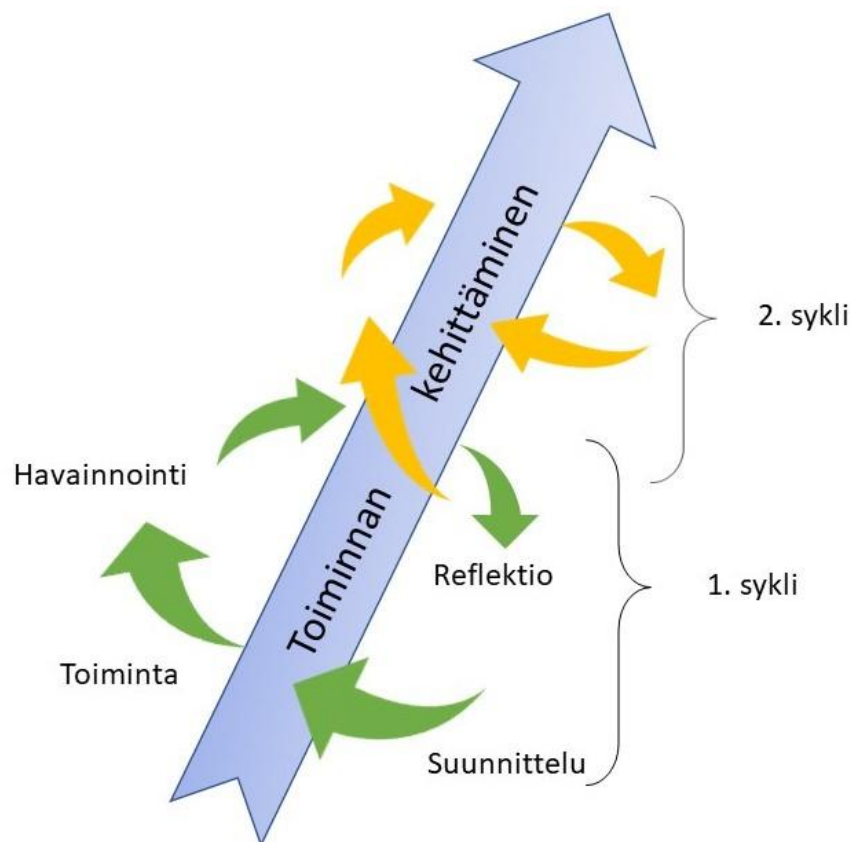
Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni käytettiin toimintatutkimuksellista lähestymistapaa, koska se sopii tämän työn luonteeseen, sekä tukee Kornetin työhönvalmennuksessa käytössä olevaa osallistavaa toimintatapaa. Toimintatutkimuksessa on Heikkisen (2010) mukaan tarkoituksena kehittää ihmisten yhteistoimintaa. Reflektiivisen ajattelun avulla pyritään löytämään uusia näkökantoja ja sitä kautta kehittämään toimintaa. Rutiinoituneet toimintamallit asetetaan kyseenalaisiksi kehittäen vaihtoehtoisia tapoja toimia. (Heikkinen 2010: 215–219.) Heikkinen (2018) kuvaa toimintatutkimuksessa teorian ja käytännön olevan tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään. Ne ovat saman asian eri puolia siten, että teoria on sisällä käytännössä ja käytäntö sisällä teoriassa. Tutkimus on sosiaalista toimintaa, jossa oppiminen ja kehittyminen ovat ytimessä. Käytäntöön sovellettavaa tietoa haetaan, jotta voidaan parantaa toimintatapoja. (Heikkinen 2018: 216–220.) Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä asiakkaat ja henkilökunta toimivat yhdessä oppien ja kehittäen toimintaa Heikkisen (2018) ajatuksen suuntaisesti.

Kornetin työhönvalmennuksessa asiakkaiden toiveita toimintojen sisällöstä kuullaan ja toteutetaan. Heillä on mahdollisuus valita, mihin toimintoihin he haluavat osallistua. Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön avulla pyrittiin luomaan uudenlaisia toimintatapoja yhdistämällä asiakkaiden kokemustietoa ja ohjaajien ammatillistieteellistä ajattelua. Asiakkaiden yhdenvertaisuutta toimijoina ja vaikuttajina lisättiin ottamalla heidät mukaan palvelujen kehittämiseen ja toimintakäytäntöjen toimivuuden arviointiin. Sosiaalista vuorovaikutusta opittiin tekemällä yhteistyötä, kehittäen samalla toimintatapoja elinikäisen oppimisen näkökulman suuntaisesti.

Yhteinen palvelujen kehittäminen ja asiakkaiden kokemusten kuuleminen ovat ajankohdaisia palvelupoliittisia tavoitteita. Lähtökohtana ovat palvelujen asiakaslähtöisyys, asiakkaiden osallisuuden lisääminen sekä asiakkaiden tarpeenmukaisten palveluiden kehittäminen. (Niskala, Kairala & Pohjola 2017:8–9.) Käytäntöön vietyjen ideoiden lisäksi kehittäjäasiakkaina toimiminen saattaa vahvistaa kehitysvammaisten ihmisten itsemääräämisoikeuden toteutumista ja toimijuutta. Vammaispalveluiden asiakkaiden ääni palveluprosessin kehittämisessä pääsee kuuluviin vaikuttavasti ja tasavertaisesti. (Tarvainen 2017: 57.)

Heikkinen (2007) lisää toimintatutkimuksen valavan uskoa ihmisten omiin kykyihin ja toimintamahdollisuuksiin. Tutkimuksen avulla käynnistetty muutos ja rohkaisee ihmisiä vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin. (Heikkinen 2007: 20.)

Toimintatutkimuksessa suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektio vuorottelevat, joten tapa tuottaa tietoa on prosessimainen. Eri vaiheissa tehdyt havainnot ohjaavat etene- mistä ja tavoitteena on tuottaa käytännöllistä tietoa. Kehittäminen etenee sykleittäin jat- kuvana spiraalina, kehittämistehtävien muodostaessa kehiä. (Kuvio 2.) Spiraali koostuu useista peräkkäin toteutetuista kehistä. (Toikko & Rantanen 2009: 66–67.)

Kuvio 2. Toimintatutkimuksen spiraalimalli. Muokattu Toikon & Rantasen (2009: 67) mallista.

Tässä toimintatutkimuksessa suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin ja reflektion muodostama sykli syntyi kahden kehittämistehtävän kautta. Tuotoksena syntyi kuvaus aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista edistävästä toimintatavoista Kornein työhönvalmennuksessa. Seuraava sykli jää tämän kehittämistehtävän ulkopuolelle,

muodostuen mahdollisesti tulevaisuudessa, kun tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä kehitettyjä toimintatapoja on kokeiltu käytännössä, arvioitu ja koettu tarpeelliseksi kehittää edelleen.

Toimintatutkimuksessa tutkijan osallisuus voi vaihdella tasavertaisesta toimijasta ulkopuoliseen asiantuntijaan. Hän itse määrittää suhteensa tutkimuskohteeseen. (Toikko & Rantanen 2009: 30–31.) Tässä toimintatutkimuksessa tutkimuksen tekijän, eli oma roolini, oli olla toimeenpanijana, joka suunnitteli ja organisoivat yhteiset kehittämistilaisuudet, tiedotti osallistujille heidän oikeuksistaan ja varmisti, että he ymmärtävät tilaisuuksien tarkoituksen. Kehittämissä, tehtävänannon jälkeen, huolehdin aikataulun rytmittämisestä, tauotuksesta, osallistujien jaksamisen huomioimisesta, kannustamisesta ja tehtäviin liittyvien asioiden selventämisestä. Huolehdin ryhmätöiden purkamisen ja keskustelujen äänittämisestä, sekä tein havaintoja työpajan ajan työskentelyn sujumisesta.

6.2 Tiedontuottajien valinta ja kuvaus

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä tiedontuottajat olivat Kernetin työhönvalmennuksen asiakkaita ja henkilökuntaa. Yhdessä, tasavertaisina kumppaneina, he osallistuivat aineiston keruuseen yhteiskehittelymenetelmien avulla kahdessa kehittäjäryhmässä. Yhteiskehittämisen tarkoituksena on kehittää toimintaa asiakaslähtöiseksi ja heidän tarpeitaan vastaaviksi. Lopputuloksena on mahdollista syntyä aikaisempaa parempia toimintamalleja. (Koskinen, Ruuska, Suni 2018: 158–159.)

Kehittäjäryhmä koostui vapaaehtoisista, täysi-ikäisistä asiakkaista, ohjaajista ja työhönvalmentajista, yhteensä 12 osallistujasta. Koskisen, Ruuskan ja Sunin (2018) mukaan intensiivisesti toimivan ryhmän ihannekoko on 8–12 osallistujaa. Tällöin ryhmä on sopivan pieni ja jokaisella on mahdollisuus osallistua, mutta toisaalta riittävän suuri vilkkaan keskustelun syntymiseksi. (Koskinen ym. 2018: 158.) Ryhmät olivat sekaryhmiä, joissa asiakkaat ja ohjaajat toimivat yhdessä. Molemmilla tapaamiskerroilla kehittäjäryhmä koostui kahdeksasta asiakkaasta ja neljästä henkilökunnan jäsenestä.

Vaatimuksena kehittäjäryhmään osallistumiselle oli vapaaehtoisuuden lisäksi se, että osallistuja kykeni käsitteelliseen ilmaisuun ja osasi tuoda esille mielipiteitään ja ajatuksiinsa joko suullisesti tai kirjallisesti. Myös puhetta tukevia kommunikaatiomenetelmiä käyttävien oli mahdollisuus osallistua kehittäjäryhmään. Kernetin työhönvalmennuksen erityisohjaaja arvioi asiakkaiden kykyä osallistua kehittämistyöryhmään ja nimesi henkilöt,

joiden arvioi täyttävän osallistujan vaatimukset. Erityisohjaaja antoi tutkimuksen tekijälle listan nimeämistään henkilöistä. Kyseisiä henkilöitä tapasin henkilökohtaisesti Kernetin työhönvalmennuksen toimintapäivän aikana ja esittelin heille mahdollisuuden osallistua tutkimukselliseen kehittämistyöhön. Esittely tapahtui sekä suullisesti että kirjallisesti ja asiakkailta oli mahdollisuus kysyä lisätietoja tarvittaessa. Mahdolliset osallistujat saivat tutkimushenkilötiedotteen (Liite 2) tutustuttavakseen ja saivat perehtyä siihen rauhassa itsenäisesti, tai ohjaajan/ läheisensä tuella, ennen osallistumispäätöksen tekoa. Henkilökohtaisen tapaamisen yhteydessä pyysin asiakkaita mukaan kehittämiseen, mutta tiedotin ja korostin heille, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää milloin tahansa. Asiakkaat saivat harkita osallistumispäätöstään 3–5 päivää ja päätöksen tehtyään ilmoittautuivat minulle henkilökohtaisesti Kernetin työhönvalmennuksessa. Asiakkaista valittiin ilmoittautumisjärjestyksessä kahdeksan henkilöä. Ilmoittautuneita oli yhteensä kymmenen henkilöä, joista kaksi pääsi varasijoille, mahdollisten perumisien takia. Ennen ensimmäistä kehittäjäryhmän kokoontumispäivää kaksi alkuperäisistä ilmoittautuneista perui osallistumisensa, joten varasijoilla olleet halukkaat pääsivät kehittäjäryhmään mukaan. Ilmoittautuneiden asiakkaiden omilta sosiaalityöntekijöiltä eri kunnista varmistin sähköpostitse, että asiakkaiden osallistuminen tutkimukseen on heidän puolestaan sopivaa. Suostumusasiakirjan osallistumisesta kehittäjäryhmään (Liite 3) allekirjoitusvaiheessa varmistin vielä, että asiakas ymmärsi, mistä tutkimukseen osallistumisessa on kyse.

Kernetin työhönvalmennuksen koko henkilökunnalle lähetin kutsun kehittäjätyöryhmään sähköpostitse. Kutsun mukana mahdolliset osallistujat saivat tutkimushenkilötiedotteen (Liite 2) tutustuttavakseen. Kiinnostuneet pystyivät ilmoittautumaan ja kysymään tarkempia tietoja joko sähköpostitse, soittamalla tai kysymällä henkilökohtaisesti. Kernetin työhönvalmennuksen tiimikokouksessa oli aiemmin sovittu, että työtoiminnan samanaikaisen toteuttamisen turvaamiseksi, henkilökunnasta tutkimukseen voi osallistua neljä henkilöä. Nämä neljä henkilöä valittiin ilmoittautumisjärjestyksessä.

6.3 Aineiston kerääminen

Tähän tutkimukselliseen kehittämistyöhön aineisto kerättiin vaiheittain. Kehittämistyö eteni taulukossa (taulukko1) esitetyn kehittämisprosessin mukaisesti.

Taulukko 1. Tutkimuksellisen kehittämistyön prosessi.

Kehittämistehtävä	Kehittäjäryhmä	Aineiston keruu ja analysointimenetelmä	Tulos
Selvittää, mitkä nykyisin käytössä olevat toimintatavat edistävät aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista Kornein työhönvalmennuksessa asiakkaiden ja ohjaajien näkökulmista	Kornein työhönvalmennuksen asiakkaat ja ohjaajat yhdessä.	Tulospuu-menetelmä Työpajan kesto 75 min. Aineistolähtöinen sisällön analysointi	Näkemyksessä käytössä olevista elinikäistä oppimista edistävistä toimintatavoista.
Selvittää, mitä uusia aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja Kornein työhönvalmennuksessa tarvitaan asiakkaiden ja ammattilaisten näkökulmista.	Kornein työhönvalmennuksen asiakkaat ja ohjaajat yhdessä.	Aivoriihi -menetelmä. Työpajan kesto 75 min. Aineistolähtöinen sisällön analysointi	Näkemyksessä, mitä uusia elinikäistä oppimista edistävistä toimintatapoja tarvitaan asiakkaiden ja ammattilaisten näkökulmista.

Ensimmäisenä kehittämistehtävänä oli selvittää, mitkä nykyisin käytössä olevat toimintatavat edistävät aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista Kornein työhönvalmennuksessa asiakkaiden ja ohjaajien näkökulmista. Aineisto kerättiin soveltamalla Kansan Sivistystyön Liiton (KSL) Tulospuu -menetelmää. (KSL 2017: 42.) Osallistujat jakaantuivat kolmeen ryhmään, joissa kaikissa oli neljä osallistujaa. Jokaisessa ryhmässä oli vähintään yksi ohjaaja. Osallistujille selitettiin, mitä tutkimuksen yhteydessä tarkoitettiin elinikäisellä oppimisella ja elinikäistä oppimista edellyttävillä taidoilla. Lyhyt määritelmä elinikäisestä oppimisesta (Liite 4), jaettiin pöytiin paperille kirjoitettuna muistitueksi. Osallistujille selitettiin työskentelytapa ja näytettiin käytännössä, mitä heidän toivottiin tekevän.

Ryhmät saivat tehtäväkseen keskustella aiheesta: Mitkä nykyisin käytössä olevat toimintatavat edistävät elinikäistä oppimista Kornein työhönvalmennuksessa. Aikaa keskusteluun oli 30 minuuttia. Kokoontumistilan seinälle oli ennakolta kiinnitetty kartonkinen puu juurineen ja oksineen, mutta ilman lehtiä. Esiin nousseet nykyisin käytössä olevat toi-

mintatavat kirjoitettiin paperista leikatuille puun lehdille. Valmiit lehdet käytiin kiinnittämässä tulospuun oksiin (kuvio 3.) sinitarralla. Kun kaikki ryhmät olivat asettelleet lehtensä puuhun, esiteltiin ryhmä kerrallaan, mitä elinikäistä oppimista edistäviä asioita nousi esiin.

Kuvio 3. Ensimmäisen kehittämistyöpajan tulospuu. Kuvat: Taina Pärnänen

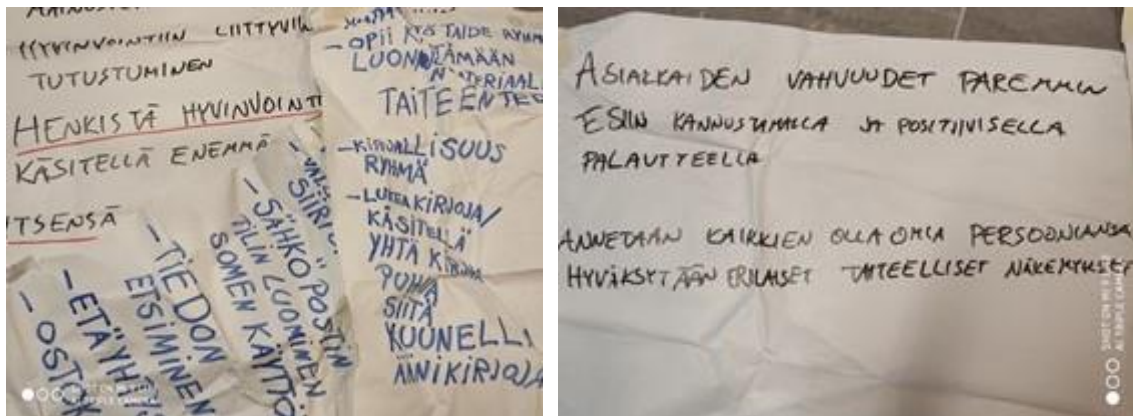
Puun avulla tuotiin konkreettisesti esille kehittäjäryhmän esiin nostamat ajatukset Korneitin työhönvalmennuksen tämänhetkisestä toiminnasta ensimmäisen kehittämistehtävän mukaisesti. Puu jätettiin asiakkaiden ja henkilökunnan näkyville muistuttamaan siitä, mitkä toimintatavat toimintakeskuksessa nykyisin edistävät elinikäistä oppimista.

Ensimmäisen kehittämistehtävän lopuksi osallistujat saivat kertoa kokemuksensa kehittäjäryhmään osallistumisesta, sekä siitä, mitä henkilökohtaisesti oppivat yhteiskehittelystä työskentelytapana. Osallistujien kokemuksia hyödynsin palautteena, arvioidessani tutkimuksellisen kehittämistyöni menetelmällisiä ratkaisuja. Oman työskentelyn arviointi edistää samalla oppimista. Ryhmätöiden esittelyt, yhteiset keskustelut ja osallistujien huomiot äänitettiin. Äänitteiden kesto oli 34 minuuttia. Litteroitua aineistoa tuli kuusi A4-kokoista sivua (fontti Calibri, koko 11, riviväli 1).

Toisena kehittämistehtävänä oli selvittää, mitä uusia aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja Korneitin työhönvalmennuksessa tarvitaan asiakkaiden ja ammattilaisten näkökulmista. Tiivistelmä ensimmäisen kehittäjäryhmän tuloksista vietiin toiseen kehittäjäryhmän tapaamiseen pohjustukseksi työskentelylle.

Toisessa kehittämistehtävässä menetelmänä käytettiin Aivorihi -menetelmää, jossa tavoitteena oli tuottaa mahdollisimman paljon erilaisia ideoita ja näkökulmia. Tässä menetelmässä on tärkeää, että kenenkään ehdotuksia ei ideointivaiheessa ruveta arvostelemaan, tai arvioimaan idean käyttökelpoisuutta, jotta saadaan mahdollisimman monia erilaisia ideoita kasaan. Parhaiten soveltuvia ideoita voidaan jatkojalostaa eteenpäin. (Työelämävalmennus Tevere n.d.)

Tutkimuskysymys (Liite 5.), sekä lyhyt määritelmä elinikäisestä oppimisesta (Liite 4.), laitettiin näkyville neljän henkilön pienryhmien pöytiin. Ryhmät tuottivat vapaasti mahdollisimman paljon ideoita ja näkökulmia keskustellen ja kirjoittaen kaikki ideansa ylös ryhmänsä omalle fläppipaperille (kuvio 4). Halutessaan he saivat jäsenellä ideoitaan ja korostaa ryhmänsä mielestä parhaita ideoita väreillä. Ideointivaihe kesti 30 minuuttia, jonka jälkeen pienryhmien tuotokset esiteltiin toisille ryhmille. Tässä yhteydessä ryhmät saivat myös esittää huomioitaan ja kommenttejaan toistensa ryhmätöistä.

Kuvio 4. Aivorihi-menetelmän tuotantoa. Kuvat: Taina Pärnänen

Toisen kehittämistehtävän lopuksi osallistujat saivat kertoa kokemuksensa kehittäjäryhmään osallistumisesta, sekä siitä, mitä henkilökohtaisesti oppivat yhteiskehittelystä työskentelytapana. Osallistujien kokemuksia hyödynsin palautteena, arvioidessani tutkimuksellisen kehittämistyöni menetelmällisiä ratkaisuja. Oman työskentelyn arviointi edistää samalla oppimista. Ryhmätöiden esittelyt, yhteiset keskustelut ja osallistujien huomiot äänitettiin. Äänitteiden kesto oli 27 minuuttia. Litteroitua aineistoa tuli viisi A4-kokoista sivua (fontti Calibri, koko 11, riviväli 1).

6.4 Aineiston analysointi

Kehittämistyöpajoista saatu aineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällön analysointia (Liite 7). Analyysiä ohjasivat kehittämistyön tavoitteen ja tarkoituksen ohella kehittämistehtävät, joiden perusteella aineistoa jäseneltiin. Puhtaaksikirjoituksen jälkeen tutkimusaineisto pelkistettiin, sekä ryhmiteltiin sen mukaisesti, mitä aineistosta etsittiin. (Vilka 2005: 140.) Ensimmäisen kehittäjäryhmän aineistosta etsittiin Kernetin työhönvalmennuksessa nykyisin käytössä olevia toimintatapoja, jotka edistävät aikuisten kehitysvammaisen elinikäistä oppimista. Analyysikysymyksenä oli, miten elinikäistä oppimista edistetään Kernetin työhönvalmennuksessa? Analyysiyksikkönä toimivat sanat, ajatukset ja toiminnan kuvaukset, jotka liittyivät oppimiseen ja sen edistämiseen. Saadut analyysiyksiköt ryhmiteltiin sisältöjensä mukaan ja etsittiin niistä sisällöllisiä yhteneväisyyksiä. Toisiinsa liittyvistä sisällöistä muodostui alaluokkia, jotka vastasivat analyysikysymykseen. Sisällöllisesti toisiinsa liittyvät alaluokat muodostivat yhdessä yläluokkia.

Toisen kehittäjäryhmän aineistosta etsittiin, mitä uusia aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja Kernetin työhönvalmennuksessa tarvitaan jatkossa. Analyysikysymyksenä oli, mitä uusia elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja Kernetin työhönvalmennuksessa voitaisiin jatkossa ottaa käyttöön? Analyysiyksikkönä tässä kehittämistehtävässä toimivat sanat, ajatukset ja toiminnan kuvaukset, jotka liittyivät oppimiseen ja sen edistämiseen, mutta joita ei ollut tuotu esille ensimmäisen kehittämistehtävän yhteydessä. Molemmista aineistoista avainajatuksena oli se, että analyysiyksiköt eivät olleet ennalta sovittuja, vaan nousivat aineistojen sisältä. Ne valittiin aineistoista tutkimuksen tarkoituksen ja tehtäväksi asettelun mukaisesti. Saaduista tutkimusaineistoista pyrittiin luomaan teoreettinen kokonaisuus. (Tuomi 2007: 129–130.) Kehittämistyössä muodostuneiden käsitteiden, luokitusten ja mallien avulla haluttiin uudistaa ajattelu- ja toimintatapoja. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 116–11.)

6.5 Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen

Tutkimuksellinen kehittämistyöni liitettiin osaksi Yhdessä taitaen -hankkeessa alkanutta kehittämistyötä. Hankkeen tavoitteena oli luoda toimintamalleja, jotka tähtäävät kohde-ryhmän elinikäisen oppimisen edellyttämien taitojen kehittämiseen. Aihetta pohdittiin ja suunniteltiin yhdessä työyhteisön jäsenten kanssa, pyrkien löytämään kehittämiskohde, josta kaikki Korneitin työhönvalmennuksen asiakkaat hyötyisivät. Lopulta päädyttiin kehittämään toimintatapoja aikuisten kehitysvammaisten elinikäisen oppimien edistämiseksi.

Tammi-huhtikuussa 2020 hain tietoa ja tein tutkimussuunnitelmaa tietosuojaselosteen (Liite 1.) Tutkimusluvan Rinnekodilta sain toukokuussa 2020, jonka jälkeen aloimme esihenkilön kanssa suunnitella sopivaa ajankohtaa työpajojen pitämiseksi. Koronapandemian vuoksi työpajat sovittiin pidettäväksi vasta syksyllä.

Työpajat toteutuivat suunnitelmien mukaisesti 28.8.2020 ja 19.9.2020. Aineiston keruun jälkeen alkoi aineiston analysointi ja samanaikaisesti teoreettinen viitekehysten syventäminen. Tulosten esittäminen viivästy, koska olimme odottaneet mahdollisuutta päästä aitoon tapaamiseen. Sitä ei koronarajoitusten vuoksi tapahtunut. Tutkimuksen tulokset pääsin esittelemään Korneitin työhönvalmennukseen Teamsin välityksellä 2.3.2021. Tilaisuuteen osallistui sekä asiakkaita, että henkilökuntaa. Kaikki kehittämistyössä mukana olleet eivät päässeet osallistumaan. Yhteistyö Korneitin työhönvalmennuksen, erityisesti Yhdessä taitaen -projektin työntekijöiden kanssa jatkui, vaikka en itse enää työskennellytkään projektissa. Tutkimuksellisen kehittämistyöni tuloksista ja niiden soveltamisesta elinikäisen oppimisen edistämiseen käytännössä, keskustelin ohjaajien ja projektityöntekijöiden kanssa. Tämä auttoi minua lopullisen raportin kirjoittamisessa. Raportin kirjoittaminen ja hionta eteni kevään 2021 aikana, valmistuen viimein toukokuussa.

7 Tuloksena toimintatapoja elinikäisen oppimisen edistämiseksi

7.1 Nykyisin käytössä olevat elinikäistä oppimista edistävät toimintatavat

Tulosten mukaan nykyiset käytössä olevat elinikäistä oppimista edistävät toimintatavat Korneitin työhönvalmennuksessa ovat osallisuuden vahvistaminen, yksilöllisyyden huomioiminen, tieto- ja viestintätekniisten taitojen kehittäminen, sosiaalisten taitojen kehittäminen, sekä terveyst- ja hyvinvointikasvatus.

Korneitin työhönvalmennuksessa osallisuuden vahvistaminen yhteiskunnassa on yksi toiminnan peruskivi. Sen toteuttamiseen pyritään kaikissa ryhmissä. Tuloksien mukaan Yhdessä taitaen -projektiryhmässä osallisuutta on vahvistettu laajentamalla toimintaympäristöä tekemällä retkiä ja tutustumalla eri työpaikkoihin. Lisäksi on järjestetty mahdollisuuksia käydä työharjoitteluissa toimintakeskuksen ulkopuolella, aidoissa työympäristöissä. Harjoitteluja on toteutettu pääasiassa pienryhmissä, ohjaajan tukemana. Tuloksista ilmeni osallisuuden vahvistamiseen kuuluvan myös vastuun ottamisen itsestä ja omasta elinympäristöstä. Kestävän kehityksen periaatteita noudatetaan opettamalla esimerkiksi jätteen kierrätystä ja taloudellista kuluttamista. Kierrätettäville materiaaleille löytyy omat paikkansa ja ne, jotka osaavat, voivat itsenäisesti käydä kierrätyslenkeillä, toimittamassa kerääntyneen materiaalin julkisiin keräyspisteisiin.

Tulosten perusteella yksilöllisyyden huomioiminen edistää elinikäistä oppimista. Yksilöllisyys huomioidaan toiminnan suunnittelussa. Tämän huomattiin näkyvän esimerkiksi aamuinfojen pidossa. Osa asiakkaista kokoontuu yhteiseen tilaan, osalle aamuinfo järjestetään pienryhmässä, tai tarvittaessa yksilöllisesti. Yksilöllisyys tulee esille myös selkokielen ja puhetta tukevien kommunikaatiomenetelmien käytössä. Selkokielistä materiaalia käytetään ja kannustetaan asiakkaita sen käyttöön myös itsenäisesti. Tuloksissa ilmeni, että kommunikaatiota asiakkaiden kanssa tuetaan käyttämällä kommunikaatiokuvia, kirjoittamalla viestejä ja piirtämällä sosiaalisia tarinoita.

Yksilöllisyyden huomioimiseen havaittiin tuloksissa liittyvän mahdollisuuden itsensä toteuttamiseen ja kykyjensä kehittämiseen. Tästä esimerkkinä tuloksissa mainittiin luova askartelu ja juhlapäiviin valmistautuminen tekemällä koristeita ja etsimällä aihepiiriin liittyvää materiaalia. Omien tarinoiden keksiminen lisää luovuutta ja innostuneisuutta. Tärkeää on myös saada keskittyä niihin asioihin, joista on kiinnostunut, tai joissa on hyvä.

Tulosten perusteella Korneitin työhönvalmennuksessa asiakkaat uskaltavat ja saavat olla omana itsenään, juuri sellaisina kuin ovat.

On...on...on tuota hyvä olla iloinen oma itsensä.

Tulosten mukaan elinikäistä oppimista edistävät erityisesti tieto- ja viestintätekniisten taitojen oppiminen. Siihen liittyivät kirjoitustaidon harjoittelu, tietokoneen käyttäminen, valokuvaaminen, sähköinen asiointi ja pelaaminen. Tulosten mukaan näitä taitoja kehitetään pääasiassa mediapajalla, jossa sijaitsevat asiakaskäyttöön tarkoitettut tietokoneet. Siellä asiakkaat ovat päässeet harjoittelemaan tekstinkäsittelyohjelman käyttöä, tarinoiden kirjoittamista ja lehtijuttujen tekemistä Marttis-verkkolehteen. Tuloksista kävi ilmi, että asiakkaat ovat oppineet tietoteknisiä taitoja, tekemään erilaisia tehtäviä, sekä käyttämään erilaisia tietokoneohjelmia. Sähköistä asiointia on harjoiteltu esimerkiksi lähettämällä sähköpostia ja kirjautumalla Omakantaan tarkastelemaan omia terveystietoja. Mediapajalla on opittu myös valokuvaamista, sekä kuvien siirtämistä ja käsittelyä. Myös pelitaidoissa kehittyminen nostettiin tuloksissa mediapajan ansioksi. Tuloksissa mainittiin, strategisen ajattelun lisäksi, pelaamisen kehittävän luku- ja kirjoitustaitoa, matemaattisia taitoja, sekä vahvistavan tietokoneen käsittelytaitoja. Tulosten mukaan tärkeänä pidettiin mahdollisuutta edetä tieto- ja viestintätekniisissä taidoissa oman tason ja kiinnostuksen mukaisesti.

Ja sit mä oon oppinut käyttään sähköpostia ja tietokonetta.

Se on vaan, sitten kun saadaan tietokoneelle ne tiedostot, niin alan käyttämään Wordia ja muuta.

Projektiryhmässä me tehtiin kaikenlaisia tehtäviä. Siinä oppi sit just lukemaan ja kirjoittamaan ja näitä taitoja.

Sosiaalisten taitojen kehittämisen todettiin tutkimustuloksissa edistävän elinikäistä oppimista. Tärkeimpinä sosiaalisina taitoina pidettiin vuorovaikutus- ja tunnetaitoja. Tuloksissa tuotiin esille tilanteita, joissa sosiaalisia taitoja voi harjoitella. Esimerkiksi hyvinvointiryhmässä tutkitaan yhdessä asioita, etsimällä eri aiheista tietoa ja keskustelemalla niistä. Yhdessä tekemisen ja keskustelemisen kautta opitaan vuorovaikutustaitoja. Luovassa ryhmässä puolestaan tehdään yhteisiä kertomuksia ja runoja, joihin jokainen saa vuorollaan tuottaa sisältöä. Liikuntaryhmässä tehtävien harjoitusten ja pelaamisen myötä

opitaan tärkeää vuorovaikutukseen liittyvää taitoa, oman vuoron odottamista. Kehumista, kiittämistä, palautteen antamista ja kannustamista pidettiin tuloksissa tärkeinä vuorovaikutusta lisäävinä tapoina. On hyvä oppia sekä antamaan palautetta, että vastaanottamaan sitä. Tulosten mukaan tunnetaitoja opitaan näyttelemisen ja eläytymisen keinoin. Samalla opitaan asettumaan toisen ihmisen asemaan. Erilaisten harjoitusten avulla opitaan tunnistamaan omia tunteita, sekä käsittelemään ja hallitsemaan niitä yleisesti hyväksyttävällä tavalla. Tuloksissa todettiin kaikkiin ryhmiin osallistumisen kehittävän sosiaalisia taitoja, koska niissä toimitaan yhdessä toisten kanssa ja erilaisilla koonpanoilla.

Joo ja mulla oli täällä ainakin se, että yhdessä tutkiminen ja tekeminen. Se on sellanen kiva, mitä on tehdä yhdessä. Etsitään jostain aiheesta ja sitten yhdessä löydetään niitä juttuja ja keskustellaan. Esimerkiksi just siellä hyvinvointiryhmässä.

Harjoitellaan tunteiden tunnistamista ja ilmaisua. Esimerkiksi susikorttien avulla ilmaisutaidon harjoittelu.

Terveys- ja hyvinvointikasvatus lisäävät elinikäistä oppimista tulosten mukaan. Terveystestä ja hyvinvoinnista huolehtimista edistetään esimerkiksi hyvinvointiryhmässä, joka mainittiin tuloksissa. Omasta hyvinvoinnista huolehtimisen lisäksi ryhmässä opetellaan itsetuntemusta. Yhdessä taitaen -projektiryhmässä kokonaisvaltaista hyvinvointia käsitellään työkykyä ja työterveyttä edistävästä näkökulmasta, mikä tuli esille tuloksista. Fyysisestä terveydestä huolehtimista opetellaan liikuntaryhmässä. Osa osallistujista arvostaa luonnossa liikkumista ja kävelyillä käyntiä. Osa nauttii ryhmäpeleistä, kuten jalkapallon tai sählyn pelaamisesta. Tulosten mukaan liikunnallista asennetta ja hyötyliikunnan suosimista pyritään saamaan arjen hyvinvointia lisääväksi toimintatavaksi.

Ja hyvinvointiryhmässä mä oon ollu ja oppinu löytään itseni sieltä.

Terveysteen ja hyvinvointiin katsottiin tulosten mukaan liittyvän siivoustaidon, koska korona-aikana se on olennainen osa oman terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä, sekä vastuun ottamista omasta ja muiden terveydestä. Tuloksissa mainittiin esimerkiksi siivousryhmässä opittavan taitoja, joiden avulla voi pitää oman kodin siistinä. Siivoamaan oppiminen tuo myös terveyttä. Tuloksissa tuotiin esille, että erityisesti koronapandemian aikana paikkojen puhtaana pito, sekä tasojen ja ovenkahvojen pyyhkiminen päivittäin on osoittautunut erittäin tärkeäksi.

Se on viel siitä siivousryhmästä, kun oppii siivoamaan siel kotona, niin se tuo myös terveyttä.

7.2 Tulevaisuudessa tarvittavia elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja

Tulosten mukaan tulevaisuudessa tarvittavia elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja ovat työelämätaitojen ja työelämän pelisääntöjen opetteleminen, lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan harjoittelu arjen toiminnoissa, luovuuden mahdollistaminen, sekä voimavarojen vahvistaminen. Tuloksista ilmeni, että lisäksi tarvitaan aikaisempien taitojen syventämistä liittyen erityisesti tieto- ja viestintätekniisten taitojen kehittämiseen, sekä sosiaalisten- ja vuorovaikutustaitojen taitojen harjoitteluun.

Tulosten mukaan elinikäistä oppimista edistävät työelämätaitojen ja työelämän pelisääntöjen opetteleminen. Näiden taitojen opettelua pidettiin yleissivistävänä kaikille ja hyödyllisinä myös toimintakeskuksessa kävijöille. Työelämässä tarvitaan pelisääntöjen hallitsemisen lisäksi lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan perustaitoja, joiden osaamisen todettiin tulosten mukaan edistävän elinikäistä oppimista. Tulosten mukaan lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan yhdistäminen arjen askareisiin ja käytännön tilanteisiin, tuottaa konkreetillaan parhaimman oppimistuloksen. Esimerkkinä mainittiin leipominen, jossa voidaan harjoitella lukemista reseptejä lukemalla ja matematiikkaa mittaamalla tarvittavia ainesosia. Tuloksissa nousi esille eräänä oppimismuotona kauppa-asiointi, jossa voidaan samalla opetella kirjoittamista ostoslistan muodossa, lukemista tuoteselosteista, laskutaitoa ostosten kappaleiden määrällä, sekä rahankäyttöä ostoksia maksettaessa.

Luovuuden mahdollistaminen nousi tulosten perusteella elinikäistä oppimista edistäväksi toimintatavaksi. Asiakkaat toivoivat enemmän mahdollisuuksia, joissa voivat toteuttaa itseään heille ominaisella tavalla. Samalla he toivoivat tukea ja kannustusta luovuuteensa toteuttamiseen, sekä ohjaamista kohti vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan. Tulosten mukaan luovuutta mahdollistetaan persoonallisilla ratkaisuilla. Esimerkiksi valokuvaamisesta kiinnostuneille laaditaan tehtäviä heidän valokuvauslenkkejään varten. Lukemisesta ja kirjallisuudesta kiinnostuneiden kanssa keskustellaan kirjallisuuteen liittyvistä asioista vieden kirjallisuusteemaa tavoitteellisesti eteenpäin.

Annetaan kaikkien olla omia persooniansa. Hyväksytään erilaiset taiteelliset näkemykset.

Luovuuteen liittyy tuloksien perusteella yhteistyö kirjastojen ja taidemuseoiden kanssa. Aitojen taidenäyttelyjen estyessä Koronan takia, voidaan järjestää virtuaalisia taidenäyttelyitä. Tuloksista ilmeni, että luovuutta kehitetään myös myyntituoteryhmässä, jossa valmistetaan tuotteita Kornetin työhönvalmennuksessa olevaan Myymälä Pöllöön. Tuotteiden valmistamisessa toivottiin tulevaisuudessa huomioitavan enemmän vuoden kierron mukaan vaihtelevat sesongit, sekä luonnonmateriaalien, että kierrätysmateriaalien hyödyntämisen. Tuotteiden valmistamisen koettiin kehittävän motorisia taitoja, pitkäjänteisyyttä ja keskittymiskykyä. Tuloksissa pidettiin tärkeänä, että valmiissa tuotteissa näkee omien käsiensä työn jäljen ja voi tuntea onnistumisen iloa. Asiakkaat toivovat, että voisivat toisinaan valmistaa myös tuotteita omaan käyttöön. Tämän he kokevat nostavan pystyvyyden tunnettaan, sekä motivaatiota tehdä tuotteita myyntiin.

Mun mielestä on kiva, kun saa suunnitella näitä halloweenkoristeita, kun se on niin kiva, kun sit kun se on tehty, niin näkee, miltä se näyttää.

Tuloksissa voimavarojen vahvistaminen ja tukeminen nousivat elinikäistä oppimista edistäviksi tekijöiksi. Tarpeellisena pidettiin itseluottamuksen kehittymisen tukemista. Itseluottamus, tai sen puuttuminen, vaikuttaa suoraan oppimiseen. Positiivisen palautteen saaminen ja kannustamisen pienistäkin onnistumisista todettiin tukevan oppimista ja itseluottamusta. Myös tietynlaista karaistumista pidettiin voimavaroja vahvistavana. Esimerkkinä mainittiin tilanne, jossa asiakkaille luodaan esiintymismahdollisuuksia. Tällöin he pystyvät turvallisissa olosuhteissa voittamaan pelkojaan, rohkaistumaan ja esiintymään, kehittämällä samalla itseluottamustaan ja voimavarojaan.

No mulla ainakin vaikuttaa silleen positiivisesti ja alkaa enemmän uskookin itseensä.

Voimavaroihin havaittiin liittyvän kokonaisvaltaisen huolehtimisen omasta hyvinvoinnista. Tutkimustulosten perusteella toivottiin tulevaisuudessa enemmän tietoa henkisen hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistämisestä ja haluttiin tutustua hyvinvointialan ammatteihin. Kehotietoisuutta haluttiin lisätä ja oppia kehon hallintaa yhteisten pelien ja harjoitusten avulla. Tunteiden vaikutuksesta kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin kaivattiin lisätietoa.

Tuloksien mukaan elinikäistä oppimista edistää sosiaalisten taitojen kehittäminen ja harjoittelu. Todettiin, että sosiaaliset taidot vaativat kaikilta jatkuvaa harjoittelua ja taitojen syventämistä. Keinoiksi ehdotettiin teatteriryhmän uudelleen käynnistämistä esiintymis-, vuorovaikutus- ja ilmaisutaidon tukemiseksi, sekä tutustumisia työtoiminnan ulkopuolisiin työpaikkoihin ja kulttuurikohteisiin. Tuloksissa toivottiin myös teemoja, jotka tukevat ystävyys- ja sosiaalisten suhteiden muodostamiseen ja ylläpitämiseen. Uutena konkreettisena toimintatapana sosiaalisten taitojen kehittämiseksi tuotiin esille, että asiakkaiden välinen opastaminen.

Ja siinä kohtaa tuli se, että voi käyttää toisiaan mentoreina, eli opastaa toinen toisiaan. Eli ne, jotka osaa, ne voi opastaa niitä, jotka ei vielä osaa.

Tieto- ja viestintäteknisten taitojen jatkuvan kehittämisen tarve nousi esille tutkimustuloksista. Perustaitojen kehittämisen lisäksi ilmeni, että monet halusivat kehittää kykyjään valokuvaamisessa ja kuvan käsittelyssä. Osalle valokuvat merkitsevät tapaa kommunikoida ja tuoda kuvien avulla ajatuksiaan toisten tietoisuuteen. Heille kuvien käyttö turvaa ymmärretyksi tulemisen ja mahdollistaa vuorovaikutuksen toteutumisen. Osa toi esille haluavansa oppia valokuvien siirtoa ja muokkausta, sekä videoiden tekoa ja editointia, kehittääkseen taitojaan harrastemielessä, tai arjen tarpeita varten.

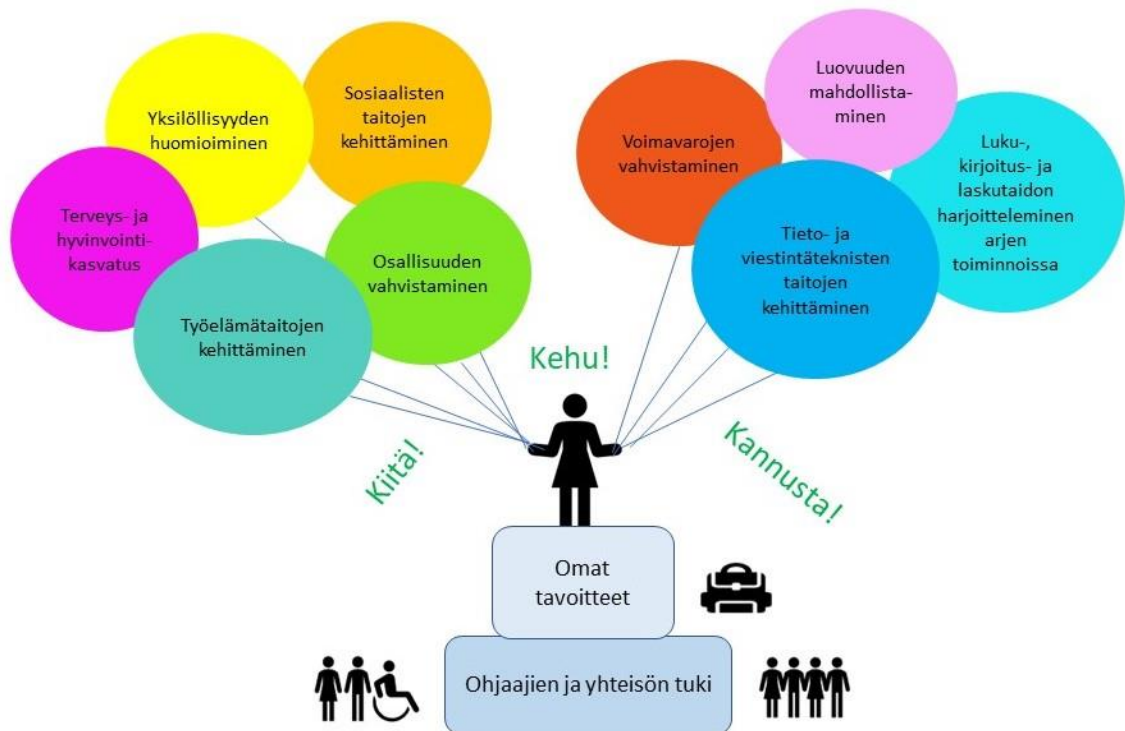
Tulosten perusteella tieto- ja viestintäteknisten taitojen kehittämiseen liittyi asiakkaiden halu oppia internetin käyttöä sähköisen asioinnin hoitamisessa. Tähän liittyivät oman sähköpostitilin luominen, käyttäminen ja salasanojen hallinta. Jotkut halusivat myös oppia pankkiasioidensa hoitoa. Edunvalvonnan takia osalla ei ole omia pankkitunnuksia, joten aidon tilanteen harjoittelu todettiin hankalaksi toteuttaa. Tämä koskee myös omien tietojen hallitsemista, esimerkiksi terveys- tai verotietojen osalta. Näille sivuille mentäessä tunnistautuminen tapahtuu usein pankkitunnusten välityksellä. Netin hyödyntämisen liittyvät myös sosiaalisen median käyttäminen, sekä sen hyötyjen ja vaarojen tiedostaminen. On tärkeää oppia ymmärtämään, mitä tietoja itsestään ja muista on sopivaa julkaista sosiaalisessa mediassa ja mitä ei missään nimessä. Netistä haluttiin myös oppia etsimään tietoa ja samalla oppia arvioimaan, mitkä ovat luotettavia lähteitä ja miten todenmukaista löydetty tieto on.

Semmoisen haluaisin tuoda esille, mitä me puhuttiin, että osallahan on jo noita taitoja, esim. jos ajattelee mediapajataitoja, niin osallahan niitä jo on, mut osalla pitää vielä harjoitella lisää niitä taitoja.

Tuloksissa tieto- ja viestintätekniisten taitojen kehittämiseen liittyi uutena taitona tarve oppia käyttämään etäyhteyksiä. Etäyhteys haluttiin oppia muodostamaan omiin ystäviin ja sukulaisiin. Koronapandemian aikana fyysinen yhteydenpito läheisiin on vähentynyt ja puhelinsoiton ohessa halutaan oppia muita yhteydenpitomahdollisuuksia. Etäyhteyden avulla toivottiin myös pystyttävän elvyttämään muun muassa aikaisemmin aktiivisempänä toiminut yhteistyö Rinnekodin eri yksiköiden välillä. Tuloksista ilmeni, että Koronan myötä yhteiset urheilutapahtumat ja juhlien vietot ovat jääneet. Etäyhteyden muodostamisen opettelun nähtiin mahdollistavan hyvän yhteistyön jatkumisen ja uusien yhteistyökumppaneiden löytämisen.

8 Elinikäistä oppimista edistävät toimintatavat Kernetin työhönvalmennuksessa

Kestävän ja hyvin rakennetun pohjan päälle on hyvä rakentaa uutta. Kernetin työhönvalmennuksessa käytössä olevia elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja on jo ennestään runsaasti. Tulevaisuudessa tarvittavat toimintatavat täydentävät entisiä ja tarjoavat asiakkaille yksilöllisiä kasvun ja edistymisen mahdollisuuksia. Yhdistämällä jo käytössä olevat ja tulevaisuudessa tarvittavat elinikäistä oppimista edistävät toimintatavat (Kuvio 5.), syntyi kuvaus aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista edistävistä toimintatavoista Kernetin työhönvalmennuksessa.

ELINIKÄISTÄ OPPIMISTA EDISTÄVÄT TOIMINTATAVAT

Kuvio 5. Elinikäistä oppimista edistävät toimintatavat Kernetin työhönvalmennuksessa.

Osallisuuden vahvistaminen yhteiskunnassa on yksi Kernetin työhönvalmennuksen peruskivi, johon kaikella toiminnalla tähdätään. Asiakkaille pyritään luomaan valmiuksia ja taitoja, joiden avulla he pärjäävät erilaisissa toimintaympäristöissään. Heille opetetaan käytännön työtehtäviä kuten siivousta, astiahuoltoa ja jätteiden kierrätystä. Oppimiaan taitoja he voivat hyödyntää omassa arjessaan. Osallisuutta vahvistetaan osallistumalla

erilaisiin ryhmiin ja harjoittelemalla työelämätaitoja. Toimintakeskuksessa tapahtuvan toiminnan lisäksi tehdään retkiä ja tutustumiskäyntejä, joiden avulla laajennetaan asiakkaiden elinympäristöä ja tutustutaan erilaisiin työpaikkoihin, ammatteihin, palveluihin ja ihmisiin. Työharjoitteluja järjestetään mahdollisuuksien mukaan aidoilla työpaikoilla, jotta asiakkaat saavat mahdollisuuden kokeilla erilaisia työtehtäviä, omia kykyjään ja voimavarojaan.

Jokaisen asiakkaan kehityskaari on yksilöllinen, johtuen hänen lähtökohdistaan, tavoitteistaan ja kiinnostuksenkohteistaan. Yksilöllisyys tulee huomioida hänen toimintansa suunnittelussa ja kommunikaatiomenetelmissä, joita hänen kanssaan käytetään. Asiakkaalla on mahdollisuus valita mieleisensä toimintaryhmät, joihin haluaa osallistua toimintakauden aikana. Omaohjaaja ja asiakas yhdessä selvittävät asiakkaan kehittymistarpeet ja laativat niiden pohjalta tavoitteet, joihin pyritään. Tavoitteiden tulee olla asiakkaan arjen tarpeista lähteviä ja edistää hänen elämänhallintaansa. Havaitusta kehityksestä annetaan välitöntä palautetta, mikä kannustaa yrittämään parhaansa tavoitteen saavuttamiseksi.

Sosiaaliset taidot ovat perustaitoja, joita jokaisen tulee kehittää. Ne luovat perustan kaikkeen ihmisten väliseen kanssakäymiseen. Sosiaalisia taitoja kehitetään osallistumalla ryhmätoimintaan, jossa erilaisia asioita tehdään yhdessä, keskustellaan, opetellaan kertomaan omia mielipiteitä, kuuntelemaan toisia, sekä odottamaan omaa vuoroa. Palautetta opetellaan ottamaan vastaan ja antamaan sitä rakentavalla tavalla. Harjoitellaan myös havainnoimaan toisten tunnetiloja. Sosiaalisten taitojen harjoitteluun osallistuvat myös ne, jotka eivät välitä toisten seurasta. Vuorovaikutustilanteissa ymmärretyksi tulemista edesautetaan käyttämällä tarvittaessa puhetta tukevia kommunikaatiomenetelmiä. Kuvien, sosiaalisten piirrosten ja puhelinviestien ja tekstityksen avulla varmistetaan, että vuorovaikutuksen osapuolet ymmärtävät toisiaan.

Terveys- ja hyvinvointikasvatus lisää kehitysvammaisten kykyä ottaa vastuuta itsestään ja omasta hyvinvoinnistaan. Asiakkaille tulee tarjota erilaisia ravitsemukseen, liikuntaan ja lepoon liittyviä perustietoja, joiden toteuttamista he voivat harjoitella omassa elämässään. Asiakkaita ohjataan ymmärtämään, että omilla elintavoilla ja valinnoilla voi vaikuttaa omaan hyvinvointiinsa. Asiakkaille opetetaan henkisestä hyvinvoinnista huolehtimista ja mielenterveyden edistämistä. Heille opetetaan oikeaoppista käsihygieniää, suojamaskien käyttöä, paikkojen puhtaanapitoa, siivousta, sekä vastuullista asennetta. Vastuuta opetetaan ottamaan sekä itsestä, että muista.

Tieto- ja viestintäteknisiä taitoja kehitetään monipuolisesti, jokaisen asiakkaan yksilöllisen tarpeen, tason ja kiinnostuksen mukaisesti. Tietoteknisten perustaitojen lisäksi tietokoneen avulla harjoitellaan lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan perustaitoja, hyödyntämällä erilaisia pelejä ja tietokoneohjelmia. Tietokoneella opetetaan etsimään tietoja, kirjoittamaan tarinoita ja lehtijuttuja, sekä internetin käyttämistä esimerkiksi henkilökohtaisten asioiden hoitamiseen. Opetetaan asiakkaita etäyhteyksien muodostamisessa ja harjoitellaan sitä yhdessä heidän kanssaan.

Voimavarojen vahvistaminen edistää elinikäistä oppimista. Erityisesti itseluottamus, tai sen puuttuminen, vaikuttavat suoraan oppimiseen ja motivaation ylläpitämiseen. Asiakasta tuetaan itsetuntemuksen ja itseluottamuksen kehittämisessä erilaisten harjoitusten ja tehtävien avulla. Häntä ohjataan huomaamaan ja tiedostamaan omat vahvuutensa ja hyödyntämään niitä. Kannustamalla ja antamalla palautetta tuetaan asiakkaan itseluottamusta, pystyvyyden tunnetta ja voimavaroja.

Asiakkaille järjestetään mahdollisuuksia luovuutensa kehittämiseen. Heille tarjotaan erilaisia tilanteita, joissa he voivat toteuttaa ja ilmaista itseään luontaiseksi kokemallaan tavalla. Luovuutta mahdollistetaan persoonallisilla ratkaisuilla ja esittelemällä asiakkaille erilaisia menetelmiä. Asiakkaille järjestetään tilanteita, joista he voivat nauttia ja loistaa oman tekemisensä kautta, tuntea taiteellista vapautta, sekä onnistumisen iloa. Luovuutta tuetaan tekemällä yhteistyötä kirjastojen ja taidemuseoiden kanssa, käymällä näyttelyissä, sekä järjestämällä näyttelyjä itse kuvataiteen kautta itseään ilmaiseksi. Esiintymismahdollisuuksia järjestetään innokkaille laulajille, näyttelijöille ja tanssijoille. Kirjoittajien tuotoksia julkaistaan Marttis -verkkojulkaisussa tai Rinnekodin Facebook -sivuilla. Tuotevalmistelussa otetaan huomioon asiakkaiden ideat ja kehittämis ehdotukset.

Lukemisen, kirjoittamisen, matematiikan, sekä tieto- ja viestintäteknisten taitojen harjoittelua sisällytetään tietoisesti arjen toimintojen yhteyteen. Näiden perustaitojen edistämiseksi ohjaajat suunnittelevat ryhmien sisällön etukäteen niin, että toiminnan yhteydessä tapahtuu luku-, kirjoitus-, tai matematiikan harjoittelua.

Työelämätaitoja ja työelämän pelisääntöjä opetellaan osana Kornein työhönvalmennuksen toimintaa. Esimerkiksi paikalle tullaan ajoissa, pois lähdetään vasta toimintapäivän loputtua, poissaoloista ilmoitetaan, ohjeita ja työturvallisuutta noudatetaan kuten aidolla työpaikalla. Työelämän pelisääntöjä opetellaan lisää ryhmissä, keskustellen, perustellen ja tehden harjoituksia. Työelämätaitoja harjoitellaan arjessa, sekä työharjoittelupaikoilla.

9 Pohdinta

9.1 Tulosten tarkastelu

Elinikäistä oppimista edistävien toimintatapojen kehittämisestä saadut tutkimustulokset osoittivat, että Kernetin työhönvalmennuksessa oli jo ennalta käytössä runsaasti erinomaisia toimintatapoja. Tulosten mukaan elinikäistä oppimista edistävästä toimintatavoissa merkityksellistä oli se, että toiminnassa huomioidaan asiakkaan yksilöllisyys. Merkityksellistä on myös yhdessä tapahtuva oppiminen, joka mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen olemassaolon ja sen harjoittamisen. Tulosten mukaan tärkeitä ovat toiminnan tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus, joka näkyy sekä asiakkaiden yksilökohtaisina tavoitteina, sekä toimintaryhmien tavoitteina, suunnitteluna ja pedagogisena toteutuksena. Henkilökunnan vahvan ammattitaidon tuella asiakkailla on mahdollisuus edistää elinikäisen oppimisen taitojaan omaa tahtiaan ja tuetusti. Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä esiin nousseet tulevaisuudessa tarvittavat elinikäistä oppimista edistävät toimintatavat täydentävät ja täsmentävät jo aikaisemmin käytössä olleita tapoja.

Elinikäisen oppimisen näkökulma alkoi tietoisesti korostua Kernetin työhönvalmennuksessa syksyllä 2019, jolloin siellä alkoi toimia perustaitoihin liittyvä Yhdessä taitaen -hanke, jonka tarkoituksena oli luoda toimintamalleja, jotka tähtäävät kohderyhmän elinikäisen oppimisen edellyttämien taitojen kehittämiseen. Hankkeessa pyrittiin kehittämään ja mallintamaan uusia työtapoja ja menetelmiä, sekä todentamaan työtapojen vaikuttavuutta. Hankkeen tavoitteena oli pyrkiä vaikuttamaan erityisesti oppimisen perustaitoihin, eli luku-, kirjoitus-, matematiikka-, sekä tieto- ja viestintätekniisiin taitoihin, joita pidetään elinikäistä oppimista edellyttävinä taitoina. Tätä perusteltiin muun muassa sillä, että henkilöillä, joilla on kyseisissä taidoissa puutteita, on syrjäytymisvaaran lisäksi suuri riski jäädä opiskelujen ja työelämän ulkopuolelle. (Yhdessä taitaen -hankehakemus 2019: 5; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018: 12.)

Hankkeen puitteissa elinikäisen oppimisen näkökulmaa ja sen sovellettavuutta toimintakeskukseen alettiin kehittää projektityöntekijöiden johdolla. Aluksi huomiota kiinnitettiin hankkeen tavoitteen mukaisesti erityisesti luku-, kirjoitus-, matematiikka-, sekä tieto- ja viestintätekniisiin taitoihin. Akateemisten perustaitojen harjoittelua sisällytettiin Kernetin työhönvalmennuksen projektiryhmän toimintaan monipuolisesti, tietoisesti ja asiakkaiden taitojen mukaisesti. Tehtäviä pyrittiin eriyttämään proaktiivisesti, eli ottamalla jo en-

nakolta, toimintaa suunnitellessa, huomioon osallistujien yksilölliset tarpeet. Lisäksi huomiota kiinnitettiin opetusjärjestelyihin ja menetelmiin, käyttämällä mahdollisimman monikanavaista opetusta. (Roiha & Polso 2018: 17.) Elinikäisen oppimisen käsite ja sisältö alkoivat Yhdessä taitaen -projektin myötä aueta sekä asiakkaille, että henkilökunnalle.

Ymmärrykseni elinikäisen oppimisen monimuotoisuudesta ja sisällöstä laajeni tutkimuksen edetessä. Yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016) mainitaan elinikäisen oppimisen tarkoituksena olevan inhimillisten voimavarojen, omanarvontunnon ja itsearvostuksen täysimääräisen kehittäminen. Lisäksi tarkoituksena on mahdollistaa vammaisille ihmisille persoonallisuutensa, lahjakkuutensa ja luovuutensa sekä henkisten ja ruumiillisten kykyjensä kehittäminen mahdollisimman pitkälle. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016.) Kaikki edellä mainitut asiat nousivat esille tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksissa. Niiden myötä vahvistui käsitykseni siitä, että elinikäinen oppiminen, erityisesti kehitysvammaisten ihmisten kohdalla, on paljon enemmän kuin akateemisten perustaitojen opettelua. Niitä paljon tärkeämpiä ovat osallisuuteen, itsenäisyyteen, itsetuntemukseen, terveyteen ja hyvinvointiin, itsensä ilmaisemiseen, sekä sosiaaliin- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät asiat.

Tulosten mukaan sosiaaliset taidot ovat perustaitoja, joita jokaisen tulee kehittää. Haapasalo ja Salomäki (2000) toteavat sosiaalisten taitojen, riittävän itsetunnon ja emotionaalisen sopeutumisen olevan välttämättömiä työelämässä selviytymisen kannalta. He pitävät niitä jopa tärkeämpinä kuin kognitiivisia tietoja ja taitoja. Heidän mukaansa sosiaalisten taitojen merkitys korostuu erityisesti silloin, kun ne ovat kehittymättömät. (Haapasalo & Salomäki 2000: 52.) Kornetin työhönvalmennuksessa pyritään kehittämään sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutusta ryhmämuotoisen toiminnan ja arjen tilanteisiin osallistumisen avulla. Myös niille, jotka eivät välitä toisten seurasta, sosiaalisten-, vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelu ryhmässä on tärkeää. Heille se toimii eräänlaisena siedätyshoitona ja parantaa heidän mahdollisuuksiaan selviytyä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Kun taidot vahvistuvat, erilaisissa tilanteissa toimiminen helpottuu. Launonen (2007) korostaakin parhaan kuntoutusympäristön olevan arjen vuorovaikutusympäristön, jossa kuntoutus rakentuu päivittäisten sosiaalisten kontaktien varaan (Launonen 2007: 162). Juusela (2015) puolestaan kuvaa sosiaalisen kanssakäymisen tukipilareihin kuuluvan rohkeutta, aitoutta, kykyä kuunnella, luottamusta, sekä ymmärrystä. Hänen mukaansa näitä kaikkia tarvitaan hyvään vuorovaikutukseen (Juusela 2015: 9.) Nämä ovat jo vaativampia ominaisuuksia, joiden oppimista voidaan joutua harjoittelemaan elinikäisesti.

Haapasalo ja Salomäki (2000) korostavat itsetunnon merkitystä työelämässä. Heidän mukaansa hyvän itsetunnon omaavien on helpompi tuoda esille realistinen osaamisensa ja omat rajansa. Heillä on myös rohkeutta vaatia tarvittavia apuvälineitä tai muuta huomioonottamista työtehtäviensä suorittamisen tueksi. (Haapasalo & Salomäki 2000: 3, 14, 52.) Kehitysvammaiset ihmiset tarvitsevat usein toista ihmistä tuekseen kehittämään itsetuntoaan. Toisen antama positiivinen palaute, kannustus, kiittäminen ja kehuminen auttavat muodostamaan käsitystä omasta pystyvyydestä. Savolainen, Vilkkonen & Vähäkylä (2017) lähtivät vähentämään itsetunto-ongelmia ennaltaehkäisevästi. Vajeet itsetunnonssa tulee tunnistaa mahdollisimman varhain ja pyrkiä puuttamaan niihin pedagogisin keinoin, sekä vuorovaikutusmalleja muuttamalla. (Savolainen, Vilkkonen & Vähäkylä 2017: 8.)

Ohjaajilla on myös moraalinen vastuu antaa realistista palautetta. Näin asiakaskin oppii tunnistamaan realistisen osaamisensa ja omat rajansa. Sillä, miten palaute annetaan, on suuri merkitys itsetunnon kehittymisen kannalta. Kehua ja kiittää voi hyvästä yrittämisestäkin, vaikka työn jälki ei olisikaan erinomainen. Yhdessä ohjaajan kanssa voi miettiä, miten seuraavalla kerralla voidaan onnistua vielä paremmin. Ojala (2018) pitää palautetta oppimisen edellytyksenä. Ilman palautetta on vaikea tietää, onko edistymistä tapahtunut. Ulkopuolisen palautteen lisäksi on tärkeää opetella arvioimaan suoriutumistaan myös itse. (Ojala 2018: 36; Halinen ym. 2016: 286.)

Korkeintaan työhönvalmennuksessa asiakaskunta on heterogeenista ja monimuotoista, niinpä myös heille tarjottavan toiminnan on oltava sellaista. Taitotasot eri asiakkaiden välillä ovat suuret, joten toiminnan suunnittelussa on huomioitava kaikki yksilöinä. Virolainen & Virolainen (2018) ovat sitä mieltä, että oppimista tapahtuu, kun henkilön kyvyt ja tehtävän haasteet ovat tasapainossa. On tärkeää, että yksilö joutuu vähän pinnistelemaan kyetäkseen suorittamaan tehtävän onnistuneesti. Tehtävä ei kuitenkaan saa olla kykyihin nähden liian vaativa, muuten henkilö ahdistuu. Taitojen karttuessa tulee tehtävien vaikeutua. (Virolainen & Virolainen 2018: 174; Uusikylä 2020: 133.) Toiminnan suunnittelussa on huomioitava myös autismikirjon mukanaan tuomat haasteet, joita voi olla kommunikaatiossa, puheen tuottamisessa, tai sosiaalisista tilanteista selviytymisessä. Launosen (2007) mukaan autismikirjon ihmisillä on vaikeuksia ymmärtää toisen ihmisen mielentilaa tai tunteita, tai oppia toisen antaman mallin mukaan. Heillä saattaa olla yliherkkyyttä erilaisille aistiärsykkeille, mikä vaikeuttaa osallistumista vuorovaikutustilanteisiin. (Launonen 2007: 90–92.) Samassa ryhmässä toisten kanssa, autismikirjon

henkilöille on löydettävä sellaisia vuorovaikutustapoja, joiden avulla he voivat olla mukana ja vuorovaikuttaa toisten ryhmäläisten kanssa tasavertaisina osallistujina.

Yhdessä oleminen ja tekeminen tukevat oppimista. Kauppila (2007) kuvaa oppimisen olevan sosiokonstruktiivisen oppimiskäsityksen mukaan yksilöllinen ja yhteisöllinen tietojen ja taitojen rakennusprosessi. Sen mukaan oppiminen perustuu vuorovaikutukseen, vastavuoroisuuteen ja yhteistoiminnallisuuteen. Oppija hahmottaa ilmiöitä omakohtaisesti, mutta samalla vahvistaa oppimaansa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Kauppila 2007: 114.) Mahdollisuus vuorovaikutukseen ja yhdessä oppimiseen pitää antaa myös heille, jotka tarvitsevat puhetta tukevia viestinnän välineitä. Launosen (2007) mukaan yleisimmin puheen tukena käytetään viittomia ja graafisen viestinnän keinoja, kuten piktogrammeja, tai muita kuvia. (Launonen 2007: 55.) Kernetin työhönvalmennuksessa vuorovaikutusta tuetaan niiden lisäksi valokuvilla, tekstiviesteillä, sekä sosiaalisilla kuvilla, joita ohjaajat piirtävät tukemaan puhetta.

Peltomaan (2021) mukaan perusopetuksen uusin opetussuunnitelma esittelee parhailaan ideaa monialaisesta oppimiskokemuksista. Siinä etsitään eri oppiaineille tapoja yhdistää niiden tarkastelutapoja, käsitteitä ja menetelmiä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Keskeistä on, että aiheen käsittely mukana olevien oppiaineiden näkökulmasta on luontevaa ja kiinnostavaa, tarjoten mahdollisuuden monipuoliseen työskentelyyn. (Peltomaa 2021: 14.) Ajatusta voi hyvin soveltaa ja jalostaa esimerkiksi toimintakeskuksen ryhmiin.

Akateemisten perustaitojen harjoittelua on Kernetin työhönvalmennuksessa sisällytetty aktiivisesti projektiryhmän toiminnassa. Myös toimintakeskuksen muissa ryhmissä on toteutettu rohkeasti monialaisia oppimiskokemuksia. Tässä suhteessa toiminta on siis suorastaan ollut aikaansa edellä. Hyvänä esimerkkinä on hyvinvointiryhmä, joka toimii tutkivalla työotteella. Peltomaa (2021) kannustaa toiminnalliseen ja tutkivaan työskentelyyn. Toiminnallisuudessa kognitiivisia toimintatapoja yhdistetään konkreettiseen ja aktiiviseen kokeiluun, sekä ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja osallistumiseen. Ymmärryksen muodostumista tuetaan aktiviteeteilla, kuten erilaisilla tutkimustehtävillä, leikeillä, väittelyillä tai draaman avulla. Toiminnallisuuden suunnittelussa on syytä muistaa tekemisen tavoite ja yhteys aiheeseen, jota käsitellään. Tutkivassa työskentelyssä puolestaan opettaja tai ohjaaja johdattelee ryhmän muotoilemaan tiettyyn aiheeseen liittyviä tutkimuskysymyksiä ja kehittelemään siihen liittyviä ideoita ja tuotoksia. (Peltomaa 2021: 19.) Toiminnallisessa ja tutkivassa työskentelyssä yhdistyvät monikanavainen oppimi-

nen, osallisuus ja luovuus. Samalla voidaan harjoitella akateemisia perustaitoja kiinnostavalla tavalla. Salmela-Aro (2018) toteaa perustaitojen olevan tärkeitä myös tulevaisuudessa, mutta niiden lisäksi yhä tärkeämmäksi on tulossa kyky yhdistellä asioita ja nähdä ne uusista näkökulmista. (Salmela-Aro 2018: 20.)

Tieto- ja viestintäteknisten taitojen merkitys kasvaa yhteiskunnassa koko ajan ja niiden opetteleminen ja ajan tasalla pitäminen on erittäin tärkeää. Savolaisen ym. (2017) mukaan globalisoituneessa ja teknistyneessä maailmassa elinikäinen oppiminen on jokaiselle yhä tärkeämpää (Savolainen ym. 2017: 9). Kehitysvammaisten opetuksessa ja kuntoutuksessa tietokoneet ovat nykyisin yleisiä apuvälineitä. Ne tarjoavat yksilöllisiä ja motivoivia keinoja kehittää mm. kognitiivisia taitoja, motoriikkaa, kirjoittamista ja muita taitoja. Tietokoneen avulla voidaan kehittää myös itsenäisessä elämässä vaadittavia taitoja. (Valkonen 2018.) Tieto- ja viestintäteknisten taitojen osaamisesta on runsain mitoin hyötyä, iloa ja osallisuutta lisääviä elementtejä. Se mahdollistaa esimerkiksi täysin luettavan tekstin kirjoittamisen niille, joilla on huono käsiala, tai jotka tekevät paljon kirjoitusvirheitä. Hämäläisen ym. (2017) mukaan tekstiä voivat tuottaa puhekomennolla myös ne, jotka eivät pysty kirjoittamaan ollenkaan. Sen avulla tekstin voi muuttaa puheeksi niille, jotka eivät osaa lukea. (Hämäläinen ym. 2017: 32–33.) Monien pelien avulla voidaan opetella uusia taitoja ja tietoja ja olla vuorovaikutuksessa jopa mannertenvälisesti.

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä löytyi runsaasti tieto- ja viestintäteknisiin asioihin liittyviä taitoja, joiden harjoittelua tulevaisuudessa pitää vielä lisätä. Osa liittyi muun muassa kirjoittamiseen, osa tietokoneen yleiseen käyttöön, asioimiseen tietokoneen välityksellä, sekä valokuvaamiseen ja valokuvien käsittelytaitoihin. Internetissä on tarjolla paljon valmiita digitaalista materiaalia, jota voi vapaasti hyödyntää erilaisten asioiden oppimisessa. Niitä löytyy myös selkokielisenä. Erilaiset hankkeet ja yhdistykset ovat tuottaneet erinomaisia tehtäviä ja oppitunteja kaikkien saataville. Savolainen ym. (2017) toteavat, ettei oppimateriaali ole koskaan neutraali osa oppimisympäristöä. Tavalla tai toisella se vaikuttaa oppimisen laatuun, auttamalla oppijaa ymmärtämään ja havainnoimaan maailmaa. (Savolainen ym. 2017: 19.) Oppimateriaalin tutkiminen ja sen soveltuvuuden arvioiminen omalle asiakaskunnalle ennen käyttöä kannattaa. Se varmistaa, ettei materiaali ole liian vaikeaselkoista, tai liian yksinkertaista.

Useimmissa asiointipalveluissa suositaan nykyään digitaalista asiointia ja se edellyttää niiden taitojen harjoittelua ja opettamista. Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni kävi ilmi, että monilla olisi halukkuutta opetella asiointipalveluiden käyttöä, mutta useimpiin

palveluihin pitää tunnistautua pankkitunnuksilla. Tämä hankaloittaa digitaalisten palveluiden harjoittelua, koska monellakaan ei ole pankkitunnuksia omassa käytössään. Vain joitakin palveluita pääsee harjoittelemaan ilman tunnistautumista. Tämä ei valitettavasti lisää kehitysvammaisten yhdenvertaisuutta. Papunetin (n.d.) mukaan kaikki verkkopalveluiden käyttäjät hyötyvät palveluiden saavutettavuudesta. Palvelu on saavutettava silloin, kun kaikkien on mahdollisuus käyttää sitä yhdenvertaisesti vammoista tai toimintarajoitteista huolimatta. Jotta sähköisiä palveluja voidaan käyttää onnistuneesti, tulee niistä tehdä kaikille saavutettavia. (Papunet n.d.)

Tieto- ja viestintätekniisten taitojen opettelu on nyt ja tulevaisuudessa perustaito, jonka ylläpitämistä meidän jokaisen tulee harjoitella ja edistää koko ajan. Korona-aika on osoittanut sen, että töitä tehdään yhä enenevässä määrin etäyhteyksien avulla. Erilaisia ryhmiä ja etävastaanottoja pystytään toteuttamaan etänä. Virtuaalisia tapahtumia ja tilaisuuksia järjestetään, sekä annetaan etäkuntoutusta. On tärkeää opettaa kehitysvammaisille ihmisille etäyhteyksien muodostamista ja harjoitella niissä toimimista. Vaikka koronapandemiasta päästäisiinkin eroon, ovat erilaiset etäpalvelut tulleet jäädäkseen.

Eurooppalainen elinikäisen oppimisen viitekehys sisältää kahdeksan eri avaintaitoa ja jokainen niistä osaltaan edistää onnistunutta elämää. (Opetushallitus n.d.) Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni tuli ilokseni esille monta listassa olevaa avaintaitoa. Mikä kenenkin kohdalla on tärkeää, on yksilöllistä ja riippuu hänen elämäntilanteestaan, tavoitteistaan ja jo olemassa olevista taidoistaan. Kehitysvammaisten ihmisten elinikäisen oppimisen edistäminen on jatkuvaa kuntoutusta elämää varten. Korneitin työhönvalmennuksessa asiakkailla on kiinnostusta kehittää taitojaan, joten pohja oppimiselle on suotuisa. Juuti ja Lavonen (2018) pitävätkin kiinnostusta tärkeänä osana oppimista. Kun on kiinnostunut opittavasta aiheesta, oppimiseen motivoituu ja sitoutuu. Sen myötä osaamisen tunne vahvistuu ja asian oppii paremmin. (Juuti & Lavonen 2018: 197.)

9.2 Menetelmällisten ratkaisujen arviointi

Kornetin työhönvalmennuksessa ilmapiiri oli kehittämismyönteinen. Menetelmien valinnassa sain työyhteisöltä kannustusta järjestää asiakkaiden ja henkilökunnan yhteiskehittelyä. Pohtiessani erilaisia yhteiskehittelymenetelmiä, monet menetelmistä karsiutui-
vat kognitiivisesti liian haastavina asiakkaille. Menetelmistä piti löytää sellaiset, jotka pysyttiin toteuttamaan melko lyhyessä ajassa ja tauottamaan työskentelyä asiakkaiden jak-
samisen ja keskittymisen tukemiseksi.

Ensimmäisenä kehitystehtävänä oli selvittää, mitkä nykyisin käytössä olevat toimintata-
vat edistävät aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista Kornetin työhönvalmen-
nuksessa asiakkaiden ja ohjaajien näkökulmasta. Tässä työpajassa sovelsin Kansan Si-
vistysliiton Tulospuu-menetelmää (KSL 2017: 42). Asiakkaat saivat oman valintansa mu-
kaan jakaantua kolmeen ryhmään, mutta henkilökunnan piti sijoittautua ryhmiin siten,
että jokaisessa ryhmässä oli vähintään yksi ohjaaja. Sijoittamalla ohjaajan jokaiseen ryh-
mään halusin varmistaa, että asiakkaat saavat tarvittavan ja riittävän tuen työskentelyn
aikana. Työpajan aluksi käytiin suullisesti läpi, mitä elinikäisellä oppimisella tutkimuksen
yhteydessä tarkoitetaan ja mitä ovat elinikäistä oppimista edellyttävät taidot. Lyhyt mää-
ritelmä elinikäisestä oppimisesta jaettiin pöytiin paperille kirjoitettuna. Ryhmät käyttivät
niitä koko työpajan ajan näkökulman säilyttämisen ja muistinsa tukena. Vaikka osallistu-
jille selitettiin työskentelytapa ja näytettiin käytännössä, mitä heidän toivottiin tekevän,
kysyivät he paljon tarkentavia kysymyksiä ja pyysivät varmistusta sille, että toimivat oi-
kein. Alun epävarmuuden jälkeen työskentely alkoi sujua innostuneesti.

Fasilitoijana huomasin, että toimintaohjeet olisi pitänyt kirjoittaa lyhyemmin ja selkokieli-
semmin, jotta asiakkaiden olisi ollut helpompi ymmärtää tehtävän anto. Papunetin
(n.d.) mukaan selkokielellä tapahtuvassa vuorovaikutuksessa tulee huomioida keskus-
telukumppanin kielelliset taidot sekä käsiteltävän aiheen tuttuus. Asiat kerrotaan käy-
tännön esimerkkien avulla. Vaikeita käsitteitä havainnollistetaan kuvien ja piirtämisen
avulla. (Papunet n.d.)

Henkilökunnalle olisi pitänyt tarkemmin selittää heidän roolinsa asiakkaiden kanssa ta-
savertaisina kehittäjäkumppaneina. Ryhmissä olleet ohjaajat ottivat ohjauksellisen työ-
otteen suhteessa asiakkaisiin. Tämä luonnollisesti helpotti asiakkaiden toimimista, mutta
ohjaajien näkökulma oli vaarassa jäädä pääsemättä esille. Kävin kaikissa ryhmissä
muistuttelemassa, että myös ohjaajat toisivat omia näkemyksiään esille. Keskittyessään
tukemaan asiakkaita, he olivat tyystin unohtaneet, että kyse oli yhteiskehittelystä ja että

heidänkin ajatuksensa ja kokemuksensa olivat yhtä tärkeitä kuin asiakkaiden. Yhteiskehittäminen asiakkaiden kanssa ei ollut aiemmin käytössä ollut toimintatapa ohjaajille, jotka ovat tottuneet luotsaamaan ryhmiä. Kannustin ryhmiä toimimaan niin, että jokainen osallistuja saa tuoda esille omat havaintonsa, niin asiakkaat, kuin henkilökuntakin.

Työskentelyssä pidettiin kymmenen minuutin tauko noin 30 minuutin työskentelyn jälkeen. Alun perin oli tarkoitus, että tauon jälkeen ryhmä kerrallaan olisi käynyt sijoittamassa seinällä valmiina olleeseen puuhun omat tuotoksensa. Samalla he olisivat kertooneet työskentelyn aikana käymistään keskusteluista ja huomioista, joita kirjoittivat puun lehtiin, jolloin ryhmätyön purku olisi äänitetty. Ryhmät eivät kuitenkaan malttaneet kuunnella ohjeita, vaan kävivät kiinnittämässä lehdet seinälle oma-aloitteisesti jo ennen taukoa. Alkuperäistä suunnitelmaa muutettiin sen verran, että tauon jälkeen ryhmä kerrallaan esitteli omat huomionsa. Ryhmien esittelyt ja kommentoinnit äänitettiin. Valitettavasti tauon aikana monet ryhmässä työskentelyn aikana käydyt tärkeät keskustelut olivat jo unohtuneet, eivätkä ne muistuneet enää ryhmätyön purkutilanteessa mieleen. Tauon pitäminen oli kuitenkin välttämätöntä, jotta työskentely saatiin sujumaan loppuun saakka. Saamani aineisto olisi ollut monipuolisempaa ja runsaampaa, mikäli ryhmien keskustelut työpajojen aikana olisi äänitetty. Seinälle kehittämistyöpajan tuloksena syntyneitä tulospuuta pidettiin taiteellisena ja havainnollistavana muistutuksena siitä, mitkä käytössä olevat toimintatavat edistävät aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista Kernetin työhönvalmennuksessa. Sekä asiakkaat, että henkilökunta pitivät yhteiskehittelyä mukavana, uutena työskentelytapana ja toivoivat sitä enemmän jatkossa. Työpajan kokonaiskesto taukoineen oli 75 minuuttia, joka koettiin pituudeltaan ehdottomana maksimina.

Toisessa työpajassa osallistujat olivat samoja kuin edellisellä kerralla. Osallistujat olivat uteliaita ja edellistä kertaa rohkeampia, koska tiesivät jo, mitä odottaa. Kerroin aluksi edellisen työpajan alustavista tuloksista suullisesti ja seinällä oli edelleen Tulospuu (KSL 2017: 42), jonka olimme edellisellä kerralla tehneet. Lyhyt määritelmä elinikäisestä oppimisesta ja pohdittava aihe jaettiin pöytiin käsiteltäväksi.

Tällä kertaa menetelmänä käytettiin Aivorihi -menetelmää (Työelämävalmennus Tevere n.d.) Ryhmät tuottivat vapaasti mahdollisimman paljon ideoita ja näkökulmia keskustellen ja kirjoittaen kaikki ideansa ylös ryhmänsä omalle fläppipaperille. Työskentelyvaihe kesti tehtävänantoineen 30 minuuttia. Työskentely käynnistyi helpommin kuin edellisellä kerralla, koska kaikille oli selvää työpajan rakenne ja aikataulus. Fasilitaattorina kävin kannustamassa ryhmiä mahdollisimman vapaaseen ajatusten tuottamiseen. Neuvoin

heitä kirjoittamaan ylös hassuiltakin tuntuvia ideoita, ilman liikaa kritiikkiä. Tauon jälkeen ryhmät esittelivät omat aikaansaannoksensa ja ideansa. Muilla ryhmillä oli myös mahdollisuus lisätä tai jatkaa toisen ryhmän ehdotuksia tai ideointia. Ryhmätyön purkamiset ja keskustelut äänitettiin. Myös tällä kertaa ryhmätöiden purkuvaiheessa kävi ilmi, että ryhmissä oli työskentelyvaiheen aikana keskusteltu paljon tärkeitä asioita, jotka eivät muistuneet enää mieleen. Ryhmäläisiä itseään harmitti, ettei työskentelyvaihetta äänitetty.

Kehittämistyöpajoista saamani aineistot analysoin käyttämällä aineistolähtöistä sisällön analysointia. Pyrin saamaan sen avulla pelkistetyksi esille aineiston keskeisimmät asiat ja tuomaan esiin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Analysoinnin aikana huomasin, miten teoria ja käytäntö alkoivat vuorovaikuttaa toistensa kanssa. Teoria tuki käytännön ilmiöitä ja käytännön tapahtumia alkoi löytyä teoriasta.

Osallistujien palaute työpajoista oli suurimmaksi osaksi myönteistä. Työtavat olivat mukavia ja yhteinen kehittäminen koettiin tapana, jota jatkossakin tullaan käyttämään. Fasilitaattorina sain palautetta, että ensimmäisen työpajan aikana olin käynyt ryhmissä liikaa ja niin häirinyt ryhmäläisten työskentelyä. Saamani palaute on asiallista ja pitää paikkaansa. Halusin varmistaa, että kaikki tietävät, mitä pitää tehdä ja osoittaa, että olen käytettävissä, mikäli he tarvitsevat apua. Toisessa työpajassa minua ei koettu häiriöksi. Silloin tarkkailin ryhmiä kauempaa ja riensin avuksi vain tarvittaessa. Opin, että omalla käytökselläni on suuri merkitys ryhmän kykyyn työskennellä ja keskittyä. Myös työpajaan osallistujat osasivat jo toisella kerralla orientoitua työskentelyyn paremmin, kun tiesivät, millä kaavalla työpaja toteutetaan. Struktuuri toi tehokkuutta ja turvaa.

Työpajojen päätteeksi pidetyissä palautekeskusteluissa pidettiin tärkeänä, että kehittämistyön aikana asioista keskusteltiin, toimintaa jäseneltiin, nimettiin, perusteltiin ja arvioitiin asiakkaiden ja henkilökunnan yhteisin voimin. Espoon kaupungin Yhteiskehittelyn käsikirjan (2020) mukaan yhteiskehittelyn päättää loppuarviointi, jossa arvioidaan sekä syntynyttä tuotosta, että yhteiskehittämisen prosessia. Kokemukset jaetaan, niistä keskustellaan ja jaetaan edelleen eteenpäin. (Espoon kaupunki 2020: 22.) Yhteiskehittelyn aikana erilaiset näkökulmat tulivat esille ja osallistujat saivat äänensä kuuluviin. Työskentelyaika olisi voinut olla lyhyempi, mutta sen sijaan työpajoja olisi voinut olla useampia, tai niitä olisi voinut pitää pienemmillä kokoonpanoilla. Korona-aika asetti omanlaisiaan haasteita ryhmätyöskentelylle. Ryhmäläisten piti työskennellessään säilyttää turvavälit toisiinsa ja ohjaajien piti olla oikeaoppisesti suojautuneita. Turvavälien säilyttäminen

osoittautui hankalaksi muistaa intensiivisessä työskentelyssä. Asiakkaiden ja henkilökunnan yhteiskehittely koettiin mukavaksi tavaksi toimia yhteisten asioiden edistämiseksi. Sen todettiin luovan entistä parempia palveluita ja sitouttavan kaikkia osapuolia puhaltamaan yhteen hiileen.

9.3 Eettiset kysymykset ja luotettavuus

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä noudatin hyvää tieteellistä käytäntöä ja toimintatavoissani pyrin rehellisyyteen, huolellisuuteen ja tarkkuuteen. Tiedonhankinnassa ja tutkimuksen toteuttamisessa käytin eettisesti kestäviä menetelmiä. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi tapahtuivat tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. Osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista ja kunnioitti näin ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009: 23–25.) Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä kehittämissyöryhmään osallistuvilla esiteltiin tietosuojaseloste (Liite 1.) tutkimuksen kulku tutkimushenkilötiedotteen (Liite 2.) avulla sekä suullisesti, että kirjallisesti. Asiakasosallistajat saivat tutustua aiheeseen ja kirjalliseen tiedotteeseen ennakolta yhdessä läheistensä tai ohjaajiensa kanssa ja harkita osallistumistaan. Kaikilta osallistujilta pyydettiin suostumus osallistumisesta kirjallisesti (Liite 3). Asiakkaiden kotikuntien sosiaalityöntekijöiltä varmistettiin sähköpostitse, että asiakkaat heidän puolestaan voivat osallistua tähän toimintatutkimukseen. Tutkimukseen osallistuminen ei haitannut osallistujien normaalia päiväohjelmaa. He pystyivät milloin tahansa keskeyttämään tutkimukseen osallistumisen.

Kehittämistyössä noudatettiin tarkasti tietosuoja-asetusta ja osallistujien nimet tulivat esiin ainoastaan suostumusasiakirjoissa. Työpajoissa äänitetyt äänitallenteet ja suostumusasiakirjat säilytettiin kotonani, hallussani olevassa lukollisessa kaapissa. Tietokoneella sijainnut materiaali sijaitsi henkilökohtaisella tietokoneellani sekä käyttäjätunnuksen, että salasanan takana, omassa kansiossaan. Suostumusasiakirjat, kehittämissyöryhmistä saatu aineisto äänitallenteineen, sekä puhtaaksi kirjoitettu materiaali hävitettiin tietoturvallisesti. Osallistujien henkilöllisyys ei tullut missään vaiheessa julkiseksi, eikä heitä voida tunnistaa tutkimuksellisesta kehittämistyöstäni. Rinnekodin kehittämissyöryhmä on hyväksynyt tutkimuksellisen kehittämistyöni. Siinä ei ole Rinnekodin toimintaa tai mainetta vahingoittavaa tietoa.

9.4 Tulosten hyödynnettävyys ja jatkokehittely

Tutkimuksellisesta kehittämistyöstäni saatuja tuloksia voidaan jatkossa hyödyntää Korneitin työhönvalmennuksessa, tai missä tahansa toimintakeskuksessa, kun mietitään toiminnan kehittämistä ja laatua asiakkaiden tarpeista katsottuna. Elinikäisen oppimisen näkökulma on ajankohtainen nyt ja tulevaisuudessa. Meiltä kaikilta vaaditaan asennoitumista jatkuvaan oppimiseen. Kehitysvammaiset ihmiset tarvitsevat tukea ja mahdollisuuksia edistääkseen oppimistaan ja työelämässä tarvittavia taitoja. Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tuotoksena syntyi kuvaus aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista edistävästä toimintatavoista Korneitin työhönvalmennuksessa. Saadut tulokset toimivat esimerkkinä siitä, miten kehitysvammaisten ihmisten taitoja voidaan kehittää kiinnittämällä huomiota elinikäistä oppimista edistäviin toimintatapoihin.

Yhdessä taitaen -projekti toimi alkusysäyksenä ja inspiraationa tutkimuksellisen kehittämistyöni aiheelle ja syntymiselle. Toivon, että projektissa voidaan vielä, ennen sen päättymistä, hyödyntää saamiani tuloksia kuvaamalla kehitysvammaisten ihmisten erityistarpeita ja monimuotoisuutta, liittyen elinikäistä oppimista edellyttäviin taitoihin. Tulokset viestivät vahvasti niitä asioita, joihin kehitysvammaisten ihmisten ohjaamisessa ja opettamisessa kannattaa panostaa ja kiinnittää erityistä huomiota. Osallisuus, itsenäisyys, itsetuntemus, omasta terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtiminen, itsensä ilmaiseminen, sekä sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot ovat tälle kohderyhmälle akateemisia perustaitoja tärkeämpiä.

Korneitin työhönvalmennuksen henkilökunnan toivon tämän tutkimuksellisen kehittämistyöni seurauksena huomaavan ja muistavan, miten erinomaista ja ammattitaitoista työtä he tekevät. Ryhmät ovat toimivia ja tarkoituksenmukaisia jo entisestään, mutta kun niihin lisätään yhteiskehittelyssä saadut uudet toimintatavat, tulee toiminta olemaan entistä asiakaslähtöisempää ja vaikuttavampaa. Elinikäistä oppimista edistävien toimintatapojen juurruttaminen jää henkilökunnan ja asiakkaiden yhteiselle vastuulle.

Tieto- ja viestintäteknisten taitojen merkitys nousi tutkimuksellisessa kehittämistyössäni esille erittäin tärkeänä asiana ja se nousee jatkuvasti esille elinikäiseen oppimiseen liittyvässä kirjallisuudessa. Näiden taitojen kehittämiseen kannattaa satsata lisäkouluttamalla henkilökuntaa, hankkimalla ajantasaista välineistöä ja käyttämällä tietokoneita apuna aina kun se on mahdollista. Vain harjoittelemalla oppii. Mikkilä-Erdmann (2017) sanoo mielestäni mainiosti välinehankinnoista:

Ei ole tarkoituksenmukaista ottaa käyttöön teknologiaa, jota täytyy koko ajan ajatella ja sen toimivuutta jännittää. Opetusteknologian kriteerinä pitää olla korkea pedagoginen laatu ja helppokäyttöisyys niin opettajalle kuin oppilaalle. Näin suomalaisen koulun digiloikka onnistuu. (Mikkilä-Erdmann 2017: 26.)

Etäyhteyden luominen ja sen käyttäminen ovat tärkeitä opiskelussa ja yhteydenpidossa. Sen on korona-aika meille opettanut. Etäyhteyksien hyödyntäminen on tullut jäädäkseen ja sitä kannattaisi harjoitella toimintakeskuksessa jokaisen asiakkaan kanssa. Kernetin työhönvalmennuksessa voisi tieto- ja viestintätekniisten taitojen opettelu kehittää yhteistyössä erityisoppilaitosten kanssa. Mediapajan opinnollistaminen saattaisi tulevaisuudessa tarjota joillekin asiakkaille mahdollisuuden suorittaa tutkinnon osan jostakin tietotekniikkaan liittyvästä alasta.

Yhteiskehittely asiakkaiden ja henkilökunnan yhteisenä toimintana on tapa, jota kannattaa jatkossakin tehdä. Se vaatii organisointia ja etukäteisjärjestelyjä, mutta tuottaa osallistujille ainutlaatuisen kokemuksen. Asiakkaiden osallisuutta edistävänä toimintatapana se on vertaansa vailla. Mitä enemmän sitä päästään tekemään, sitä tutummaksi toimintatapa tulee ja tunne vaikuttamisen mahdollisuudesta kasvaa. Yhteiskehittely toimintatapana itse asiassa tukee elinikäistä oppimista, kehittäen muun muassa sosiaalisia- ja vuorovaikutustaitoja.

Viimeisen vuoden aikana olen ilokseni huomannut työhönvalmennuspalveluiden laajentuneen. Niitä tuottavat yhä useammat palveluntuottajat. Tällä pyritään saamaan työelämän ulkopuolella olevia ja tavalla tai toisella syrjäytymisvaarassa olevia työelämään. Eri-tyisoppilaitoksissa opiskelevat saavat työvalmentajan palveluita jo opiskeluaikanaan, jotta siirtymävaihe työelämään opintojen päättyessä mahdollistuisi. Aina ei ole kyse työllistymistavoitteesta. Kuntouttava työtoiminta voi olla hyvä vaihtoehto välivaiheeksi. Palkkatyö on kuitenkin useimpien pitkän tähtäimen tavoite ja toive. Kehitysvammaisille aikuisille suunnattua työhönvalmennusta on saatavilla, mutta sen volyyymiä tulisi mielestäni lisätä. Yhdessä taitaen -hankkeessa kehitettiin työtoiminnan ja työhönvalmennuksen väliin sopivaa ryhmämuotoista työhönvalmennusta, jossa pienryhmäharjoittelujen ja ryhmävalmennuksen keinoin kehitettiin kehitysvammaisten ihmisten työelämätaitoja. Tämän tyyppinen valmennus hyödyttää niitä, jotka toivovat pääsevänsä työelämään, mutta joiden taidot eivät vielä riitä työllistymiseen tähtäävään työhönvalmennukseen. Tutkimuksellisen kehittämistyöni tuloksia voisi hyvin hyödyntää tällaisella valmennuskurssilla.

Suurin tulevaisuuden tehtävä on asennemuokkaus, jota tulevaisuudessa on tehtävä entistä pontevammin. Tietoa kehitysvammaisista työvoimapotentiaalina on levitettävä. Työnantajille ja kehitysvammaisille ihmisille on järjestettävä tilaisuuksia ja mahdollisuuksia tutustua toisiinsa. On kerrottava heidän työllistämiseensä liittyvistä taloudellisista tuista, sekä työhönvalmentajan antamasta tuesta, joka samalla kohdistuu työntekijään, työnantajaan ja koko työyhteisöön. Kehitysvammaisille on tarjottava mahdollisuuksia jalkautua työtoiminnan lisäksi, tai jopa sijaan, oikeille työpaikoille, joissa he pääsevät harjoittelemaan aitoja työtehtäviä aidoissa työyhteisöissä ja olosuhteissa. Moni työnantaja suhtautuu teoriassa myönteisesti kehitysvammaisiin työharjoittelijoina, mutta kieltäytyy käytännössä silti ottamasta harjoittelijaa yritykseensä, palkkatyöstä puhumattakaan, työhönvalmentajan tarjoamasta tuesta huolimatta. Olisi mielenkiintoista tutkia tätä ristiriitaa ja sitä, millä keinoin ristiriita voitaisiin poistaa. Asennemuokkaus myönteiseen suuntaan tapahtuu erittäin hitaasti ja tarvitsee monta uranuurtajaa ajamaan asiaa. Vaikka vammaisilla henkilöillä on lain (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016.) mukaan oikeus tehdä töitä yhdenvertaisesti muiden kanssa, on vielä paljon tehtävää, ennen kuin oikeus toteutuu.

Lähteet

Alanko, Tuulikki, Karhula, Maarit, Piirainen, Arja, Kröger, Teppo, Nikander, Riku 2017. Kuntoutujan osallistaminen tavoitteenasettamisprosessiin ja tavoitteiden saavuttamisen arviointiin. Loppuraportti. Työpapereita 113 | 2017. Helsinki: Kela.

Aro, Tuija, Järviluoma, Elina, Mäntylä, Marketta, Mäntynen, Hanna, Määttä, Sira & Paananen, Mika 2014. KUMMI 11. Arviointi-, opetus- ja kuntoutusmateriaaleja. Oppilaan minäkuva ja luottamus omiin kykyihin. Niilo Mäki Instituutti.

Aunola, Kaisa 2019. Kodin ja vanhempien merkitys oppimismotivaatiolle. Teoksessa Salmela-Aro, Katariina (toim.): Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus. (211–225.)

Autti-Rämö, Ilona, Koivikko, Matti 2006. Mitä on kehitysvammaisen hyvä kuntoutus? Duodecim 2006; 122:1907–12. Saatavana osoitteesta: <https://www.kaypahoito.fi/xmedia/duo/duo95906.pdf> >. Luettu 20.3.2021.

Espoon kaupunki 2020. Yhteiskehittelyn käsikirja. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://issuu.com/espoonkaupunki/docs/yhteiskehittaminen-a4-web-issuu>>. Luettu 28.5.2021.

Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö. Diakonissalaitos ja Rinnekoti yhdistyivät 2020. Saatavana osoitteessa: < <https://www.rinnekoti.fi/diakonissalaitos-ja-rinnekoti-yhdistyivat/>>. Luettu 8.1.2020.

Hirsijärvi, Sirkka, Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Kirjayhtymä.

Ekholm, Elina, Teittinen, Antti 2014. vammaiset nuoret ja työntekijäkansalaisuus. osallistumisen esteitä ja edellytyksiä. Kelan tutkimusosasto: Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 133.

Haaga-Shrestra, Johanna, Mononen, Mari, Villberg, Ville 2017. Kohti työtä! Läheisen rooli työllistymisen tukena. Rinnekodin julkaisusarja, julkaisu 4. Rinnekoti.

Haapasalo, Seija, Salomäki, Jukka 2000. ”On kuin kivi olisi vierähtänyt sydämeltä.” Kokemuksia aikuisten erilaisten oppijoiden ryhmäkuntoutuksesta. Helsinki: Kuntoutussäätiön tutkimuksia 64/2000.

Hakala, Katariina, Klem, Simo, Koskinen, Pekka 2019. Palkkaa mut! Palkkaa mut -hankkeen loppuraportti. Espoo: Kehitysvammaliitto. Kehitysvammaliiton selvityksiä 14. Saatavana osoitteesta: < <https://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/2019/12/palkkaa-mut-loppuraportti-2019-verkko.pdf>>. Luettu 24.4.2021.

Halinen, Irmeli, Hotulainen, Risto, Kauppinen, Eija, Nilivaara, Päivi, Raami, Vainikainen, Mari-Paoliina 2016. Ajattelun taidot ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikkinen, Hannu, L. T. 2007. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen Hannu, L.T., Rovio Esa & Syrjälä, Leena (toim.): Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Toiminnasta tietoon. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Heikkinen, Hannu, L. T. 2010. Toimintatutkimus – Toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikkinen, Hannu, L.T. 2018. Toimintatutkimus: Kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hämäläinen, Riitta, Sarsama, Pauli, Liimatainen Jukka (toim.) 2017. Tietokone erilaisen oppijan apuvälineenä. Helsinki: Erilaisten oppijoiden liitto ry.

Härkäpää, Kristiina, Harkko, Jaakko, Lehikoinen, Tuula 2013. Työhönvalmennus ja sen kehittämistarpeet. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 128. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Juusela, Mervi 2015. Irti esiintymisjännityksestä ja sosiaalisista peloista. Voimakirja Oy.

Kankainen, Saara 2019. Mitä on elinikäinen oppiminen ja miksi se on tärkeää? HY+ Blogipostaus 15.10.2019. Saatavana osoitteesta: <<https://hyplus.helsinki.fi/mita-on-elinikainen-oppiminen-ja-miksi-se-on-tarkeaa/>>. Luettu 3.2.2020.

Kansan Sivistystyön Liitto 2017. Osallistavat menetelmät. Vinkkejä ja virikkeitä kouluttajalle. Helsinki: KSL Opintokeskus. Saatavana osoitteessa: <<https://www.ksl.fi/wp-content/uploads/2017/10/Osallistavat-menetelmät-KSL-verkko.pdf>>. Luettu 8.2.2020.

Kauppila, Reijo, A 2007. Ihmisen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktiviseen oppimiskäsitykseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kehitysvammaliitto 2019. Oikeus palkkatyöhön ja muuhun mielekkääseen tekemiseen. Teoksessa: Kehitysvammaliiton vuosikertomus 2018. 21–24. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/2019/06/kvl-vuosikertomus-2018-verkko.pdf>>. Luettu 26.1.2020.

Keino, Esa 2014. Erityistä tukea tarvitsevan työnhakijan portaat kohti palkkatyötä. Teoksessa: Sipari, Salla, Mäkinen, Elisa & Paalasmaa, Pekka (toim.): Kuntoutettavasta kehittäjäkumppaniksi. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja Aatos-artikkelit. 13/2014. Metropolia Ammattikorkeakoulu. (27–37)

Koskinen, Iina, Ruuska, Maria, Suni, Tanja 2018. Tutkimuksesta toimintaan. Tieteentekijän opas viestintään ja vaikuttamiseen. Helsinki: Art House Oy.

Kotiranta, Pirjo-Liisa 2010. Mikä on apuväline? Teoksessa: Hämäläinen, Riitta, Kotiranta, Pirjo-Liisa, Paloneva, Marja-Sisko, Valkama, Airi (toim.): Apuvälineitä erilaisen oppijan arkeen. Äänikirjasta älykynään, läppäristä lankakerään, nauhurista navigaattoriin. Helsinki: Erilaisten oppijoiden liitto ry.

Launonen, Kaisa 2007. Vuorovaikutus – kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Lämsä, Riikka, Appelqvist-Schmidlechner, Kaija, Tuulio-Henriksson, Annamari 2017. Kuntoutujien motivaatiosta Kelan Oma väylä -kuntoutuksessa. Arviointitutkimus. Työpäpäreita 132 | 2017. Helsinki: Kela.

Miettinen, Sonja 2020. Erityiset nuoret työhön oppimassa. Tapaustutkimus työelämälähtöisestä opiskelusta ammatillisessa erityisoppilaitoksessa. Kehitysvammaliiton selvityksiä 15. Espoo: Kehitysvammaliitto.

Mikkilä-Erdmann, Mirjamaija 2017. Digitaalisen oppimateriaalin mahdollisuudet. Teoksessa Savolainen, Hannu, Vilko, Risto, Vähäkylä, Leena (toim.): Oppimisen tulevaisuus. Gaudeamus.

Myllymäki, Tiina 2017. Lov`Work! Laaja-alaisten oppimisvaikeuksien huomiointi työhönvalmennuksessa. Rinnekoti-Säätiö sr. Rinnekodin julkaisusarja 6/2017.

Niskala, Asta, Kairala, Maarit, Pohjola, Anneli 2017. Asiakkaan aseman ja toimijaroolin muutos. Teoksessa Pohjola, Anneli, Kairala, Maarit, Lyly, Hannu, Niskala, Asta (toim.): Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tampere: Vastapaino. (7–12)

Norrena, Juho 2019. Oman oppimisen kapteeni. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ohtonen, Marianna 2019. Vahvaa vaikuttamista osallisuuden puolesta. Teoksessa: Kehitysvammaliiton vuosikertomus 2018. 4–5. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <<https://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/2019/06/kvl-vuosikertomus-2018-verkko.pdf>> Luettu 26.1.2020.

Opetushallitus. Valmentavat koulutukset. Saatavana sähköisesti osoitteesta:
<<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/valmentavat-koulutukset>> Luettu 19.4.2021.

Opetushallitus. elinikäisen oppimisen avaintaidot. Saatavana sähköisesti osoitteesta:
<<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/elinikaisen-oppimisen-avaintaidot>>. Luettu 24.4.2021.

Opetus ja kulttuuriministeriö 2018. Työn murros ja elinikäinen oppiminen. Elinikäisen oppimisen kehittämistarpeita selvittävän työryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018: 8. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavana sähköisesti osoitteesta: <<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160556/okm08.pdf>>. Luettu 2.4.2020.

Otala, Leenamajja 2018. Ketterä oppiminen. Miten menestyä jatkuvassa muutoksessa. Helsinki: Kauppakamari.

Paanetoja, Jaana 2016. Osatyökykyisenä työelämässä. Teoksessa: Paanetoja, Jaana, Kröger, Tarja, Östman, Pirjo 2016. Osatyökykyinen työntekijä. Vastauksia käytännön kysymyksiin. Helsinki: Kauppakamari.

Papunet. Mitä on saavutettavuus? Saatavana sähköisesti osoitteesta:< <https://papunet.net/saavutettavuus/mita-on-saavutettavuus>>. Luettu 28.5.2021.

Papunet. Selkokieli puheessa ja tekstissä. Saatavana sähköisesti osoitteesta: <https://papunet.net/tietoa/selkokieli-puheessa-ja-tekstissa>>. Luettu 28.5.2021.

Peltomaa, Ida-Maria 2021. Mokista oppii! Ohjekirja onnistuneisiin monialaisiin oppimiskokemuksiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pikkusaari, Suvi 2016. Tuettu työllistyminen – mitä SE tarkoittaa? Teoksessa: Pikkusaari, Suvi, Ora, Petteri, Sundqvist, Anki, Lampinen, Pauliina, Saastamoinen, Sanna, Nupponen, Mari, Karhapää, Riitta 2016. Tuettu työllistyminen käytännössä. Kiipulan Ammattiopisto. (7–14)

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019: 31. Helsinki 2019. Saatavana osoitteesta:
< file:///C:/Users/A/Desktop/Hallitusohjelma%20Marinin.pdf > Luettu 5.1.2020.

Rinnekodin historia. Rinnekoti on 90-vuotias kehitysvamma-alan vahva osaaja. Saatavana osoitteesta: <<https://www.rinnekoti.fi/meista/historia/>> Luettu 26.1.2020.

Rinnekoti. Työllistyminen ja osallisuus. Yhdessä suunniteltua mielekästä työtä ja toimintaa. Saatavana osoitteesta: <https://www.rinnekoti.fi/palvelut/tyo-ja-osallisuus/> > Luettu 1.5.2021.

Roiha, Anssi, Polso, Jerker 2018. Onnistu eriyttämässä. Toimivan opetuksen opas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmela-Aro, Katariina 2018. Motivaatio ja oppiminen kulkevat käsi kädessä. Teoksessa: Salmela-Aro (toim.) Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus. (9–22)

Savolainen, Hannu, Vilkkonen, Risto, Vähäkylä, Leena (toim.) 2017. Oppimisen tulevaisuus. Gaudeamus.

Seppälä, Heikki 2017. Erilaiset eväät. Kirja kehitysvammaisuudesta. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Sukula, Seija, Vainiemi, Kirsi, Laukkala, Tanja (toim.) 2015. GAS. Menetelmästä sovelukseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Tarvainen, Merja 2017. Palvelujen ydinoletukset ja muuttuva asiakkuuskäsitys. Teoksessa: Pohjola, Anneli, Kairala, Maarit, Lyly, Hannu, Niskala, Asta (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystalveissa. Tampere: Vastapaino. (38–57)

Tevere Työelämävalmennus. osallistavat työskentelymenetelmät. Saatavana osoitteessa: < <https://tevere.fi/menetelmat/aivoriihi/> > Luettu 18.3.2020.

Tirri, Kirsi, Kuusisto, Elina, Laine, Sonja 2018. Kasvun ajattelutapa motivoi oppimaan. Teoksessa: Salmela-Aro (toim.) Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus. (65–76)

Toikko, Timo & Rantanen Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Tuomi, Jouni 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni, Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomisto, Jukka 2001. Elinikäisen oppimisen perusteet. Teoksessa: Kajanto, Anneli, Tuomisto, Jukka (toim.) 2001. Elinikäinen oppiminen. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy. (13–45)

Uusikylä, Kari 2020. Lahjakkuus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vaherva, Tapio 2011. Teoksessa: Ladonlahti, Tarja, Pirttimaa, Raija (toim.) 2011. Eri-tyispedagogiikka ja aikuisuus. Helsingin yliopisto. Palmenia-sarja nro 75.

Valkama, Airi 2010. Apuvälineet ovat osa opiskelu- ja työhyvinvointia. Teoksessa: Hämmäläinen, Riitta, Kotiranta, Pirjo-Liisa, Paloneva, Marja-Sisko, Valkama, Airi (toim.) 2010. Apuvälineitä erilaisen oppijan arkeen. äänikirjasta älykynään, läppäristä lankakerään, nauhurista navigaattoriin. Helsinki: Erilaisten oppijoiden liitto ry. (9–11)

Valkonen, Kirsi 2018. Tietokoneavusteinen kuntoutus. Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. Päivitetty 18.4.2018. Saatavana osoitteesta:<https://www.verneri.net/yleis/tietokoneavusteinen-kuntoutus>. Luettu 27.5.2021.

Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. Vernerinet. Kuntoutus. Päivitetty 11.06.2015. Saatavana osoitteessa: < <https://verneri.net/yleis/kuntoutus>>. Luettu 20.3.2021.

Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. Vernerinet. Tuloksellinen työhönvalmennus. Päivitetty 18.11.2020. Saatavana osoitteessa: < <https://verneri.net/yleis/tuloksellinen-tyohonvalmennus>>. Luettu 24.4.2021.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Villberg, Ville 2017. Tuetun työllistämisen erityistarpeet kehitysvammaisilla työnhakijoilla. Rinnekodin julkaisusarja, julkaisu 7.

Virolainen, Ilkka, Virolainen, Harri 2018. Mielen voima oppimisessa. Viisas Elämä Oy.

WorkPilots. Avaamme uusia ovia työelämään. Saatavana osoitteessa: <<https://workpilots.fi/tietoa-meista/>>. Luettu 19.4.2021.

Yhdessä taitaen -hanke. Hankehakemus. Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020. Suomen rakennerahasto-ohjelma. Hakemusnumero: 104803. EURA 2014 -järjestelmä. Tuostettu 29.5.2019.

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. 27/1916. Saatavana osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/2016/20160027/20160027_2#idp447270928> Luettu 13.2.2020.

Tietosuojaseloste perustuu EU:n tietosuoja-asetuksen (2016/679, General Data Protection Regulation, "GDPR") rekisteröityjen informointivelvoitteeseen sekä kansalliseen tietosuojalakiin (1050/2018), joka on astunut Suomessa voimaan 1.1.2019.

Tietoa opinnäytetyöhön osallistuvalla

Olet osallistumassa Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy:n opintoihin kuuluvan opinnäytetyöhön.

Tämä seloste kuvaa, miten henkilötietojasi käsitellään tutkimuksessa.

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit myös halutessasi keskeyttää osallistumisesi tutkimukseen. Jos keskeytät osallistumisesi, ennen keskeytystä kerättyä aineistoa voidaan kuitenkin käyttää tutkimuksessa. Tässä tietosuojaselosteessa kerrotaan tarkemmin, mitä oikeuksia sinulla on ja miten voit vaikuttaa tietojesi käsittelyyn.

1. Opinnäytetyön rekisterinpitäjä

Opiskelija: Taina Pärnänen

Osoite: XXX

Puhelinnumero: 040 XXX XXXX

Sähköpostiosoite: taina.parnanen@rinnekoti.fi

Yhteyshenkilöt tutkimusta koskevissa asioissa: Taina Pärnänen

Metropolian tietosuojavastaava Tuulia Aarnio

Sähköposti: tuulia.aarnio@metropolia.fi, tietosuojavastaava@metropolia.fi

Puhelin: +358 40 XXX XXXX

2. Kuvaus opinnäytetyöstä ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Opiskelen Metropolia Ammattikorkeakoulussa kuntoutuksen ylemmässä ammattikorkeakoulu-tutkinnossa. Opintoihini liittyy opinnäytetyö, johon liittyvään tutkimukselliseen kehittämistyöhön sinulla on vapaaehtoisesti mahdollisuus osallistua. Tutkimuksellisen kehittämistyöni nimi on: Toimintatapoja kehitysvammaisten aikuisten elinikäisen oppimisen edistämiseksi Korneitin työhönvalmennuksessa. Tarkoituksena on kehittää toimintatapoja aikuisten kehitysvammaisten elinikäisen oppimisen edistämiseksi. Tutkimuksellisen kehittämistyöni tuotoksena syntyy kuvaus aikuisten kehitysvammaisten elinikäistä oppimista edistävistä toimintatavoista Korneitin työhönvalmennuksessa.

Tietoinen suostumus menettelyn vuoksi kerätään osallistujien nimi. Muita henkilötietoja ei kerätä. Tutkimuksellisen kehittämistyön aineisto koostuu työpajoissa yhteiskehittelymenetelmillä tuotetusta materiaalista, ryhmätöiden muistiinpanoista sekä äänitetallenteista, jotka liittyvät ryhmätöiden purkuun ja yhteisiin keskusteluihin. Äänitallenteet puhtaaksikirjoitetaan sellaisessa muodossa, ettei puhujaa niiden perusteella voi tunnistaa. Tutkimusaineisto ja suostumusasiakirjat säilytetään opiskelija Taina Pärnänen hallussa olevassa lukitussa kaapissa. Tutkimusaineisto ja suostumuslomakkeet hävitetään opinnäytetyön hyväksymisestä kahden viikon kuluttua arvosanan oikaisupyynnön määräajan umpeuduttua ja jos oikaisupyynnö tehdään viimeistään kuuden viikon kuluttua.

3. Opinnäytetyön tekijä

Tietosuojaseloste perustuu EU:n tietosuoja-asetuksen (2016/679, General Data Protection Regulation, "GDPR") rekisteröityjen informointiveloitteeseen sekä kansalliseen tietosuojalakiin (1050/2018), joka on astunut Suomessa voimaan 1.1.2019.

Nimi: Taina Pärnänen

Osoite: XXX

Puhelinnumero: 040 XXX XXXX

Sähköpostiosoite: taina.parnanen@XXXXXXXXXX

4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Metropolia ammattikorkeakoulun tietosuojavastaava on Tuulia Aarnio.

Sähköposti: tuulia.aarnio@metropolia.fi, tietosuojavastaava@metropolia.fi

Puhelin: +358 40 XXX XXXX (kiireellisissä asioissa aina soitto tietosuojavastaavalle)

5. Opinnäytetyön suorittaja

Opinnäytetyön aikana kerättyjä henkilötietoja käsittelee vain opinnäytetyön tekijä.

6. Opinnäytetyön aihe ja kesto

Opinnäytetyön nimi: Toimintatapoja kehitysvammaisten aikuisten elinikäisen oppimisen edistämiseksi Korneitin työhönvalmennuksessa.

Kertatutkimus

Seurantatutkimus

Henkilötietojen käsittelyn kesto:

Suostumuslomakkeet tutkimukseen osallistumista varten kerätään elokuussa 2020 ja tutkimukseen kuuluvat kehittämistyöpajat pidetään elo – syyskuun aikana. Tutkimus valmistuu syksyn 2020 kuluessa.

Kerätyt henkilötiedot hävitetään opinnäytetyön hyväksymisestä kahden viikon kuluttua arvostuksen oikaisupyynnön määräajan umpeuduttua ja jos oikaisupyynnö tehdään viimeistään kuuden viikon kuluttua.

7. Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietoja käsitellään seuraavalla yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella:

tutkittavan suostumus

rekisterinpitäjän lakisääteisen veloitteen noudattaminen

yleistä etua koskeva tehtävä/rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttö:

tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi

tutkimusaineistojen arkistointi

rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttaminen

Mikä oikeutettu etu on kyseessä?

Tutkittavan suostumus tutkimuksellisen kehittämistyön kehittäjäryhmään.

Tietosuojaseloste perustuu EU:n tietosuoja-asetuksen (2016/679, General Data Protection Regulation, "GDPR") rekisteröityjen informointivelvoitteeseen sekä kansalliseen tietosuojalakiin (1050/2018), joka on astunut Suomessa voimaan 1.1.2019.

8. Mitä tietoja keräämme ja tallennamme

Suostumuslomakkeesta kerätään nimi.

Tutkimuksessa kerätään aineistoa yhteiskehittelymenetelmillä Korneitin työhönvalmennuksen asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa. Tarkoituksena on kehittää toimintatapoja aikuisten kehitysvammaisten elinikäisen oppimisen edistämiseksi.

Arkaluonteiset henkilötiedot

Tutkimuksessa/kehittämistoiminnassa tai opinnäytetyössä ei käsitellä arkaluonteisia henkilötietoja.

Tutkimuksessa/kehittämistoiminnassa tai opinnäytetyössä käsitellään seuraavia arkaluonteisia henkilötietoja:

- Rotu tai etninen alkuperä
- Poliittiset mielipiteet
- Uskonnollinen tai filosofinen vakaumus
- Ammattiliiton jäsenyys
- Geneettiset tiedot
- Biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten
- Terveys
- Luonnollisen henkilön seksuaalinen käyttäytyminen tai suuntautuminen

Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely perustuu seuraavaan oikeusperusteeseen:

- Tutkittavan/osallistujan suostumus
- Tieteellinen tai historiallinen tutkimustarkoitus tai tilastollinen tarkoitus
- Tutkittava/osallistuja on saattanut käsiteltävät arkaluonteiset tiedot julkisiksi
- Muu peruste (mikä?):
- Tutkimuksessa tai kehittämistyössä käsitellään rikostuomiota tai rikkomuksia koskevia tietoja.

10. Mistä henkilötietoja kerätään

Henkilötiedot (suostumus) kerätään rekisteröidyltä itseltään.

11. Tietojen siirto tai luovuttaminen muille

Luovutetaanko tai siirretäänkö henkilötietoja säännönmukaisesti muille?

- X Ei

Tietosuojaseloste perustuu EU:n tietosuoja-asetuksen (2016/679, General Data Protection Regulation, "GDPR") rekisteröityjen informointiveloitteeseen sekä kansalliseen tietosuojalakiin (1050/2018), joka on astunut Suomessa voimaan 1.1.2019.

Kyllä

12. Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Luovutetaanko tai siirretäänkö henkilötietoja EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle?

X Ei

Kyllä

13. Henkilötietojen suojauksen periaatteet

X Tiedot ovat salassa pidettäviä.

Manuaalisen aineiston suojaaminen: Työpajoissa tuotettua manuaalista materiaalia säilytetään opinnäytetyöntekijän Taina Pärnäsen hallussa olevassa lukollisessa kaapissa.

Suostumuslomakkeet säilytetään opinnäytetyöntekijän halussa olevassa lukitussa kaapissa.

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot:

x käyttäjätunnus x salasana käytön rekisteröinti kulunvalvonta

muu, mikä:

Työpajoissa tuotettu äänitetty materiaali säilytetään käyttäjätunnuksella ja salasanalla suojatulla tietokoneella, johon on pääsy vain tutkimuksellisen kehittämistyön tekijällä.

Suorien tunnistetietojen käsittely:

x Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa

Aineisto analysoidaan suoraan tunnistetiedoin.

Äänitallenteet puhtaaksikirjoitetaan sellaisessa muodossa, ettei puhujaa niiden perusteella voi tunnistaa

14. Henkilötietojen käsittely opinnäytetyön päättymisen jälkeen

X Tutkimusrekisteri tai muu rekisteri hävitetään

Tutkimusrekisteri tai muu rekisteri arkistoidaan:

ilman tunnistetietoja tunnistetiedoin

Mihin aineisto arkistoidaan ja miten pitkäksi aikaa?

Aineistoa ei arkistoida, vaan hävitetään. Manuaalinen aineisto hävitetään silppuroimalla ja tietokoneella oleva aineisto äänitetiedostoineen poistetaan pysyvästi.

Tietosuojaseloste perustuu EU:n tietosuoja-asetuksen (2016/679, General Data Protection Regulation, "GDPR") rekisteröityjen informointivelvoitteeseen sekä kansalliseen tietosuojalakiin (1050/2018), joka on astunut Suomessa voimaan 1.1.2019.

15. Mitä oikeuksia sinulla rekisteröitynä/tutkittavana on ja oikeuksista poikkeaminen

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa, johon voi ottaa yhteyttä on Taina Pärnänen.

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi opinnäytetyössäsi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista seuraavissa tapauksissa:

- a) henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin
 - b) peruutat suostumuksen, johon käsittely on perustunut, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta
 - c) vastustat käsittelyä (kuvaus vastustamisoikeudesta on alempana) eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä
 - d) henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti; tai
 - e) henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.
- Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen, jos kyseessä on jokin seuraavista olosuhteista:

- a) kiistät henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa opinnäytetyön tekijä voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden
- b) käsittely on lainvastaista ja vastustat henkilötietojen poistamista ja vaadit sen sijaan niiden käytön rajoittamista
- c) opinnäytetyön tekijä ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta sinä tarvitset niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi

Tietosuojaseloste perustuu EU:n tietosuoja-asetuksen (2016/679, General Data Protection Regulation, "GDPR") rekisteröityjen informointivelvoitteeseen sekä kansalliseen tietosuojalakiin (1050/2018), joka on astunut Suomessa voimaan 1.1.2019.

d) olet vastustanut henkilötietojen käsittelyä (ks. tarkemmin alla) odotettaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeudet perusteet rekisteröidyn perusteet.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (tietosuoja-asetuksen 20 artikla)

Sinulla on oikeus saada opinnäytetyön tekijälle toimittamasi henkilötiedot jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää kyseiset tiedot toiselle rekisterinpitäjälle opinnäytetyön tekijän estämättä, jos käsittelyn oikeusperuste on suostumus tai sopimus, ja käsittely suoritetaan automaattisesti.

Kun käytät oikeuttasi siirtää tiedot järjestelmästä toiseen, sinulla on oikeus saada henkilötiedot siirrettyä suoraan rekisterinpitäjältä toiselle, jos se on teknisesti mahdollista.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin opinnäytetyön tekijä ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Opinnäytetyön tekijä voi jatkaa henkilötietojesi käsittelyä myös silloin, kun sen on tarpeellista yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kohdassa kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalainsäädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Valitusoikeus

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsot, että henkilötietojesi käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Yhteystiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Käyntiosoite: Ratapihantie 9, 6. krs, 00520 Helsinki

Postiosoite: PL 800, 00521 Helsinki

Vaihde: 029 XXX XXXX

Faksi: 029 XXX XXXX

Sähköposti: tietosuoja@om.fi

Tutkimushenkilötiedote kehittämisryhmään osallistujalle

Tervetuloa mukaan kehittämään toimintatapoja kehitysvammaisten aikuisten elinikäisen oppimisen edistämiseksi.

Kornetin työhönvalmennuksen asiakkaista ja henkilökunnasta kootaan kehittämisryhmä, joka kokoontuu kaksi kertaa. Yksi tapaaminen kestää noin 1½ tuntia. Tapaamiskerrat toteutetaan yhteiskehittelymenetelmien avulla. Osallistujat valitaan ilmoittautumisjärjestyksessä, asiakkaista 7–8 henkilöä ja työntekijöistä 4–5 henkilöä. Tapaamiset toteutetaan Kornetin työhönvalmennuksen tiloissa.

Kehittämistyö on osa Metropolia Ammattikorkeakoulun Kuntoutuksen ylemmän ammattikorkeakoulun opintoja. Kehittämistyön tutkimussuunnitelman ovat hyväksyneet Pekka Paalasmaa ja Nea Vänskä. Kehittämistyölle tutkimusluvan Rinnekodilta on myöntänyt kehittämisspäälikkö Nadja Delcos.

Kehittämistyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistujalla on oikeus keskeyttää milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Keskeytyksestä ilmoitetaan tutkimuksellisen tekijälle Taina Pärnäselle joko suullisesti tai kirjallisesti. Osallistuminen, tai osallistumasta jättäminen ei vaikuta kohteluusi tai palvelujen saamiseen millään tavoin. Ryhmätöiden tuotokset, yhteiset keskustelut ja huomiot äänitetään. Kerättävä tieto käsitellään luottamuksellisesti, eikä osallistujia voida tunnistaa lopullisesta raportista. Tutkimusaineiston analysointiin ei osallistu ulkopuolisia henkilöitä. Suostumuslomakkeella kerätyt tiedot, sekä muu taltioitu materiaali, hävitetään opinnäytetyön hyväksymisestä kahden viikon kuluttua arvosanan oikaisupyynnön määräajan umpeuduttua ja jos oikaisupyynnö tehdään viimeistään kuuden viikon kuluttua.

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta täytetään yhdessä, kun olet ilmoittanut osallistumisestasi Taina Pärnäselle joko suullisesti tai kirjallisesti.

Annan mielelläni lisätietoja. Kysy rohkeasti!

Taina Pärnänen
taina.parnanen@XXXXXXXXXX
040 XXX XXXX

Suostumusasiakirja kehittäjäryhmään osallistujalle

Suostumus tutkimukseen osallistumiseen

Olen saanut, lukenut ja ymmärtänyt Taina Pärnäsen tutkimuksellista kehittämistyötä koskevan tutkimushenkilötiedotteen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksen tarkoituksesta, tietojen keräämisestä ja säilytyksestä, ja minulla on ollut mahdollisuus saada lisätietoja suullisesti. Ymmärrän, että osallistumiseni tutkimukseen on vapaaehtoista ja voin perustelematta keskeyttää osallistumiseni, milloin tahansa. Keskeytyksen ilmoitan tutkimuksellisen tekijälle Taina Pärnäselle joko suullisesti tai kirjallisesti. Tutkimuksen tekijän yhteystiedot löytyvät tämän suostumuslomakkeen alalaidasta.

Suostun osallistumaan tutkimukseen vapaaehtoisesti.

Suostumuksen antajan allekirjoitus, paikka ja aika

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus, paikka ja aika

Suostumus allekirjoitetaan kahtena kappaleena, yksi suostumuksen antajalle ja yksi suostumuksen vastaanottajalle.

Taina Pärnäsen
taina.parnanen@XXXXXXXXXX
040 XXX XXXX

Elinikäisen oppimisen määritelmä

Elinikäinen oppiminen tarkoittaa sitä, että ihminen oppii uutta koko elämänsä ajan ja kaikkialla.

Tarkoituksena on inhimillisten voimavarojen, omanarvontunnon ja itsearvostuksen täysimääräinen kehittäminen, sekä ihmisoikeuksien, perusvapauksien ja ihmiskunnan moninaisuuden kunnioittamisen vahvistaminen.

Tarkoituksena on myös mahdollistaa vammaisille ihmisille persoonallisuutensa, lahjakkuutensa ja luovuutensa sekä henkisten ja ruumiillisten kykyjensä kehittäminen mahdollisimman pitkälle. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016.)

Luku-, kirjoitus-, matematiikka-, sekä tieto- ja viestintätekniiset taidot ovat elinikäistä oppimista edellyttäviä taitoja.

Ensimmäisen kehittämistyöpajan teemat ja kysymykset

Miten elinikäistä oppimista edistetään Kernetin työhönvalmennuksessa?

Mitä hyviä toimintatapoja meillä on käytössä?

Mikä auttaa sinua oppimaan?

Voit miettiä kysymyksiä erilaisten toimintojen kautta.

- Mitä opin siivousryhmässä, kirjallisuusryhmässä, käden taidoissa, liikunnassa, projektiryhmässä, työhönvalmennuksessa tai jossain muussa toiminnassa?
- Mitä toimintatapoja kyseisessä ryhmässä käytetään?
- Mitä toimintatavoista ovat mielestäni hyviä?

Keskustelkaa kysymyksistä ryhmässänne ja kirjoittakaa mieleenne nousseet asiat yksi kerrassaan Tulospuun lehtiin. Yksi hyvä toimintatapa yhteen lehteen.

Toisen kehittämistyöpajan teemat ja kysymykset

**Mitä uusia elinikäistä oppimista edistäviä toimintatapoja Korne-
tin työhönvalmennuksessa voitaisiin jatkossa ottaa käyttöön?**

Mikä auttaisi sinua oppimaan?

Mitä haluaisit oppia?

**Keksikää mahdollisimman paljon uusia toimintatapoja, jotka voi-
sivat kehittää elinikäisen oppimisen taitoja.**

Voitte miettiä kysymyksiä erilaisten toimintojen kautta.

Miten esimerkiksi Mediapajaa voisi kehittää niin, että se edistäisi oppimista?

Miten eri toimintaryhmissä voitaisiin paremmin edistää oppimista?

Millaisia uusia toimintaryhmiä voisi olla? Miten ne edistäisivät elinikäistä oppi-
mista?

Keskustelkaa kysymyksistä ryhmässänne ja kirjoittakaa mieleenne nousseet
asiat fläppipaperille.

Esimerkki aineiston analyysistä.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
Projektiryhmässä me tehtiin kaikenlaisia tehtäviä. Siinä oppi sit just lukemaan ja kirjoittamaan ja näitä taitoja.	Erilaisten tehtävien avulla lukutaidon ja kirjoitustaidon oppiminen.	Kehitetään kirjoitustaitoa	Tieto- ja viestintätekniisten taitojen kehittäminen
Sitten meillä oli mediapaja. Siitä me puhuttiin, että siellä oppii kirjoittamaan tarinoita.	Mediapajalla oppii kirjoittamaan tarinoita.		
Ja sitten, opin kirjoittamaan ja opin se on tuota mediapajalla.	Opin kirjoittamaan.		
Kirjoittaminen tietokone.	Tietokoneella kirjoittaminen.		
No mul oli tää, että Martiksessa mä olen oppinut lehden tekoa ja lehtijuttujen tekoa.	Opin kirjoittamaan lehtijuttuja.		
Se on vaan, sitten kun saadaan tietokoneelle ne tiedostot, niin alan käyttämään Wordia ja muuta.	Opin käyttämään tekstinkäsittelyohjelmaa.	Opitaan valokuvaamista	
Siihen mediapajaan tuli viel joku muukin. Ai niin, siel oppii valokuvaamista.	Mediapajalla opitaan valokuvaamista.		
Oppii valokuvaamista.	Valokuvaamisen oppiminen.	Opitaan sähköistä asiointia	
Ja sit mä oon oppinut käyttää sähköpostia ja tietokonetta.	Sähköpostin käytön oppiminen.		
Mediapajalla opetellaan omien asioiden hoitamista.	Opitaan omien asioiden hoitamista.	Opitaan ja harjoitellaan tietoteknisiä taitoja	
Mihin mä sen laitoin, sen että, oppii tietoteknisiä taitoja. Ja tietokoneen käsittelyä.	Opitaan tietoteknisiä taitoja ja tietokoneen käsittelyä.		
Tietokoneen käyttöä pääsee harjoittelemaan jokainen kykijensä mukaan.	Omien kykyjen mukainen harjoittelu tietokoneella.		
Saa kehittää itseään pelitaidoissa.	Pelitaidoissa kehittyminen.		

